

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Liepa Aldona Kačkaitė

**TEKSTILĖS IR APRANGOS PRAMONĖS KONKURENCINGUMO
PERSPEKTYVOS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė lekt. dr. Gitana Valodkienė

KAUNAS 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

TEKSTILĖS IR APRANGOS PRAMONĖS KONKURENCINGUMO
PERSPEKTYVOS

Verslo ekonomika

MAGISTRO DARBAS

Studentė

Liepa Aldona Kačkaitė VMGUV-4

2016 m. sausio 4 d.

Vadovė

lekt. dr. Gitana Valodkienė

2016 m. sausio 4 d.

Recenzentė

Doc. dr. Daiva Laskienė

2016 m. sausio 4 d.

KAUNAS 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Liepa Aldona Kačkaitė

Verslo ekonomika, 621L17001

Baigiamojo magistro darbo „Tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo perspektyvos“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2016 m. sausio 4 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Liepa Aldona Kačkaitė** baigiamasis magistro darbas tema „Tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo perspektyvos“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

Kačkaitė, L. A. (2016). COMPETITIVENESS PERSPECTIVES IN TEXTILE AND CLOTHING INDUSTRY. Master's Final Thesis in Business Economics. Study Programme 621L17001. Supervisor lect. dr. G. Valodkienė. Kaunas: School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

SUMMARY

Relevance of the subject. Textile and clothing industry around the world has a long tradition. In some countries it is recognized as one of the most important industries. Textile and clothing sector performs an important place in the national economy in Lithuania. However, changing the situation in international markets, rapid technological change, make existing companies advantages disappear and then appear problems associated with this industry branch. During the massive competition in this industry branch, there is more difficult to choose the right business strategy, which could maintain competitive production and also keep effective volumes in export of the companies.

The object of research: textile and clothing industry's competitiveness.

The aim of research: to investigate the Lithuanian textile and clothing industry level of competitiveness in the local and international markets and to establish this sector's competitiveness prospects.

Final work tasks: to provide the textile and clothing industry competitiveness analysis and importance. Then analyzed theoretical competitiveness evaluation model and its determinant factors. Perform Lithuanian textile and clothing industry competitiveness indicators and their dynamics analysis and then represent increasing trends of textile and clothing industry competitiveness.

Research methods: statistical, comparative analysis.

There is appreciated the value of competitiveness increasing in the first part of this final work part. Also there were discussed future trends in the textile and clothing industry competitiveness. In the second part were analyzed the conception of competitiveness, investigated factors influencing competitiveness and at the same moment were find out the progress in innovative and scientific-technological progress and clusters formation benefits to competitiveness. Final, there were represented models and methods of competitiveness evaluation. In research part were accomplished Lithuanian textile and clothing industry competitiveness indicators. Then were introduced increasing directions in textile and clothing industry competitiveness.

Final work consists of:summary; introduction; four parts of work, conclusions, recommendations, references.

Size of paper-61 pages. Number of tables-11 Number of pictures-23.

Key words: competitiveness, cluster, investment, productivity, textiles.

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. TEKSTILĖS IR APRANGOS PRAMONĖS KONKURENCINGUMO DIDINIMO REIŠMĖ..	10
1.1. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės reikšmė šalies ekonomikai	10
1.2. Europos Sąjungos ir pasaulinės tekstilės ir aprangos pramonės reikšmė ekonomikai.....	12
1.3. Tekstilės ir aprangos pramonės ateities konkurencingumo tendencijos	16
2. TEORINIAI TEKSTILĖS IR APRANGOS PRAMONĖS KONKURENCINGUMO VERTINIMO ASPEKTAI.....	20
2.1. Konkurencingumo samprata	20
2.2. Pramonės konkurencingumą lemiantys veiksniai	24
2.2.1. Inovacinės ir mokslinės-technologinės pažangos įtaka konkurencingumui	24
2.2.2. Klasterių kūrimosi įtaka konkurencingumui	26
2.3. Pramonės konkurencingumo vertinimo modeliai ir metodai	29
2.3.1. Įvairiapusis šalies pramonės konkurencingumo vertinimo metodas.....	29
2.3.2. M. Porter konkurencingumo modelis ir jo variacijos	35
3. LIETUVOS TEKSTILĖS IR APRANGOS PRAMONĖS KONKURENCINGUMO TYRIMO METODOLOGIJA.....	40
4. LIETUVOS TEKSTILĖS IR APRANGOS PRAMONĖS KONKURENCINGUMO TYRIMAS...	42
4.1. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės sektoriaus apžvalga.....	42
4.2. Įvairiapusis Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo įvertinimas.....	44
4.2.1. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės užsienio prekybos rodiklių ir jų kaitos analizė	44
4.2.2. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės atskleistojo santykinio pranašumo (RCA) įvertinimas.....	50
4.2.3. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginių užsienio investicijų rodiklių ir jų kaitos analizė.....	52
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	56
LITERATŪRA.....	58
PRIEDAI	62

1 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriaus ekonominiai rodikliai 2013-2014 m	11
2 pav. Pagrindinės ES tekstilės ir aprangos pramonės rinkos pasaulyje	15
3 pav. Europos technologijų tekstilės ir aprangos ateities 2020 m. programos	18
4 pav. Inovacijų klasifikavimas pagal OECD	25
5 pav. Klasterių ir bendrosios makroekonominės politikos ryšys (Porter, 2000)	27
6 pav. Šalies pramonės eksporto konkurencingumo modelis	28
7 pav. Konkurencingumo vertinimo problemos.....	33
8 pav. Įvairiapusio visų šalies ūkio šakų arba kurios nors vienos šakos konkurencingumo įvertinimo rodikliai	34
9 pav. M. Porter Deimanto modelis	36
10 pav. M. Porterio „Nacionalinio deimanto“ modelis	37
11 pav. Devynių veiksmų modelis	39
12 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės įmonių skaičius 2006-2015 m.	42
13 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonėje dirbančių darbuotojų skaičius 2006-2015m.	43
14 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės pasiskirstymas vietinėje ir tarptautinėje rinkose 2005-2013m.....	44
15 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės eksporto dalis šalies eksporto vertėje 2005-2014 m.	46
16 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės importo dalis šalies importo vertėje 2005-2014 m.	47
17 pav. ES-28 eksportas į ES valstybes nares (vidaus prekyba proc.) 2013-2014 m.	48
18 pav. ES-28 šalių eksportas į ES valstybes nares (vidaus prekyba proc.) 2014 m	49
19 pav. ES šalių tekstilės ir aprangos pramonės eksporto santykinės dalys ES eksporte	50
20 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės RCA rodiklio dinamika 2005-2014 m.	51
21 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginių užsienio investicijų dalis apdirbamosios pramonės vertėje 2005-2014 m.	53
22 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginių užsienio investicijų dalis apdirbamosios pramonės vertėje 2005-2014 m.	54
23 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės didžiausi užsienio investuotojai 2012-2014 m.....	54

Lentelių sąrašas

1 lentelė. 2015 m. sausio-balandžio mėn. pramonės produkcijos	13
2 lentelė. Tekstilės ir aprangos pramonės Europos Sąjungoje ekonominiai rodikliai 2010-2014.....	14
3 lentelė. 10 didžiausių drabužių eksportuotojų pasaulyje 2003-2013 m	16
4 lentelė. Didžiausi drabužių importuotojai pasaulyje 2003-2013 m.....	16
5 lentelė. Tekstilės ir aprangos sektoriaus Lietuvoje SWOT analizė.....	18
6 lentelė. Konkurencingumą lemiantys veiksniai	24
7 lentelė. Klasterių ideologijos privalumai ir ribotumai	29
8 lentelė. Konkurencingumo vertinimo metodikų palyginimas	31
9 lentelė. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės užsienio prekybos rodikliai 2005-2014 m.....	45
10 lentelė. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės produkcijos rodikliai 2005-2013 m.....	52
11 lentelė. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginės užsienio investicijos 2005-2014 m....	53

IVADAS

Temos aktualumas. Tekstilės ir aprangos pramonė visame pasaulyje turi galias tradicijas, o kai kuriose šalyse pripažįstama kaip viena svarbiausių pramonės šakų. Svarbią vietą šalies ūkyje taip pat užima tekstilės ir aprangos sektorius Lietuvoje. Tačiau besikeičiant situacijai tarptautinėse rinkose, spartėjant technologinėms permainoms, turimi įmonių konkurenciniai pranašumai nyksta ir daugėja problemų susijusių su šia pramonės šaka. Vykstant didžiulei konkurencijai šakoje, įmonėms vis sudėtingiau pasirinkti teisingą veiklos strategiją, užtikrinančią konkurencingos produkcijos gamybą ir išlaikyti eksporto apimtis.

Lietuvai įstojus ir integruojantis į Europos Sąjungą užsienio prekybos politika iš dalies prarado savarankiškumą, o ES vykdoma politika ne visada būna palanki mūsų šaliai, todėl problemų padaugėjo – pigi darbo jėga iš trečiųjų šalių, importo kvotų likvidavimas, didėjantys darbo kaštai šalies tekstilės įmonėse ir kt. ES rinką, kuri yra pagrindinė Lietuvos užsienio prekybos partnerė, vis labiau užpildo Azijos šalių aprangos ir tekstilės gaminiai. Importo apimčių iš Azijos į ES grėsmingas didėjimas rodo, kad Lietuvos įmonėms išlaikyti gamybos apimtis, kvalifikuotus darbuotojus ir išsaugoti užsienio rinkas tampa vis sudėtingiau. Siekiant išsilaikyti tarptautinėje aplinkoje ir pasiekti kitų valstybių pripažinimą. Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriui būtinas nenutrūkstamas ir iniciatyvus bendradarbiavimas su užsienio partneriais, tikintis tvirtų ryšių ir tarpusavio supratimo, taip pat labai svarbu įvertinti savo konkurencinius pranašumus, naujas galimybes ir ieškoti būdų joms didinti.

Problema. Kokia yra dabartinė Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo situacija ir kokios ateities šios pramonės sektoriaus konkurencingumo perspektyvos?

Tyrimo objektas – tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumas.

Tyrimo tikslas – ištirti Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo lygį vietinėje ir tarptautinėse rinkose bei nustatyti šio sektoriaus konkurencingumo perspektyvas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo analizės aktualumą ir svarbą.
2. Išanalizuoti teorinius konkurencingumo vertinimo modelius ir jų lemiančius veiksnius.
3. Atlikti Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės užsienio prekybos rodiklių ir jų dinamikos analizę.
4. Atlikti Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginių užsienio investicijų rodiklių ir jų dinamikos analizę.
5. Pateikti tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo didinimo kryptis.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų lyginamoji analizė.

Pirmojoje baigiamojo darbo dalyje išanalizuota Lietuvos tekstilės ir aprangos konkurencingumo tyrimo aktualumas, reikšmė ekonomikai, aptariamos ateities tendencijos.

Antrojoje dalyje išanalizuota konkurencingumo samprata, ištirti konkurencingumą įtakoiantys veiksniai, išskiriant inovacinės ir mokslinės-technologinės pažangos įtaką ir klasterių kūrimosi naudą konkurencingumui. Pateikti konkurencingumo vertinimo modeliai ir metodai.

Tiriamajoje dalyje atlikta Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo rodiklių ir jų dinamikos analizė. Pateiktos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo didinimo kryptys.

Baigiamąjį darbą sudaro: santrauka; įvadas; keturios darbo dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas.

Darbo apimtis – 61 puslapių, 11 lentelių, 23 paveikslai.

1. TEKSTILĖS IR APRANGOS PRAMONĖS KONKURENCINGUMO DIDINIMO REIKŠMĖ

1.1. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės reikšmė šalies ekonomikai

Tekstilės ir aprangos pramonė – tai ūkio šaka, kurioje iš įvairiausių medžiagų gaminami ir kuriami gaminiai, reikalingi kiekvieno žmogaus buičiai, smulkiąjam verslui ir kitoms pramonės šakoms. Šioje ūkio šakoje nuolat taikomos naujos technologijos, racionaliai ir lanksčiai integruojama kūryba ir gamyba. Tekstilės pramonė žinoma kaip viena giliąs tradicijas išlaikiusių pramonės šakų.. Sėkminga gamyba priklauso nuo visų jos technologinių procesų, taip pat gebėjimo kurti ir ieškoti naujovių.

Statistikos departamento duomenimis, tekstilės pramonė apima tris skyrius pagal ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (EVRK 2 red.): tekstilės gaminių gamyba (C13); drabužių siuvimas (gamyba) (C14); odos ir odos dirbinių gamyba (C 15).

Siekiant tekstilės įmonėms sudaryti kuo palankesnes sąlygas savarankiškai vystyti ir plėtoti savo veiklą, 1991 m. įkurta Lietuvos aprangos ir tekstilės įmonių asociacija (LATIA). Šiuo metu ji vienija daugiau kaip 130 narių – tekstilės, namų tekstilės, trikotažo, aprangos siuvimo, apdailos, odos ir kailių, avalynės, prekybines (prekiaujančias audiniais, drabužiais, aksesuarais, odos gaminiiais, siuvimo ir tekstilės įrengimais), paslaugų įmones bei mokymo įstaigas.

Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriaus reikšmingumą nusako pagrindiniai šio sektoriaus veiklos rodikliai – tai įmonių ir dirbančiųjų skaičius, apyvarta, importo ir eksporto rodikliai per pastaruosius dvejus metus (žr. 1 pav.).

1 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriaus ekonominiai rodikliai 2013-2014 m.(sudaryta remiantis Europos Komisijos, Lietuvos statistikos departamento, Eurostat ir EURATEX duomenimis)

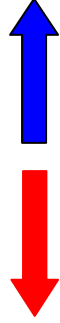
- **Įmonių skaičius.** Lietuvoje statistikos departamento duomenimis, aprangos ir tekstilės sektoriui 2014 m. priklausė 844 įmonės, o tai sudaro apie 14 proc. visų apdirbamojoje pramonėje veikiančių įmonių. Šioje pramonės šakoje dominuoja (75 proc.) smulkios ir vidutinės ir tik 25 proc. sudaro stambios verslo įmonės.
- **Dirbančiųjų skaičius.** Tekstilės ir aprangos pramonės įmonėse 2014 m. dirbo apie 28 467 žmonės ir tai sudaro daugiau nei ketvirtadalį visų apdirbamosios pramonės dirbančiųjų. Nors palyginus su 2013 m. duomenimis, dirbančiųjų skaičius sumažėjo, bet jau 2015 m. viduryje šiame sektoriuje dirbo apie 29 000 žmonių. Lietuvos tekstilės įmonės įdarbina daugiau dirbančiųjų nei vidutinė šio sektoriaus įmonės Europos Sąjungoje.
- **Apyvarta.** Tekstilės ir aprangos sektoriaus apyvarta 2014 m. siekė 861 mln. eurų. Europos aprangos ir tekstilės konfederacijos „Euratex“ duomenimis, Lietuva yra tarp tų šalių, kuriose aprangos ir tekstilės pramonės apyvarta pastaraisiais metais didėjo. 2015 m. pirmame pusmetyje Lietuvos aprangos ir tekstilės sektoriaus apimtys, lyginant su atitinkamu 2014 m. laikotarpiu, augo 7,5 proc., tai trečias geriausias rezultatas ES.
- **Importas.** Analizuojant statistikos departamento duomenis, Lietuvos tekstilės pramonė importavo prekių už 388 mln. eurų. Palyginus su 2013 metais (328 mln. eurų), šie skaičiai padidėjo 15,5 proc. Daugiausia importuojama iš ES šalių, Rusijos, Kinijos ir kt.
- **Eksportas.** Kaip skelbia LATIA, aprangos ir tekstilės sektorius daugiau kaip 95 proc. savo pagamintos produkcijos eksportuoja iš kurių 85 proc., visos eksportuojamos produkcijos, parduodama ES rinkose. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, lietuviškos kilmės tekstilės gaminių, drabužių ir odos bei jos dirbinių prekių eksportas 2014 metais siekė 434 mln. eurų ir sudarė daugiau nei 5 proc. viso lietuviškos kilmės prekių eksporto. Palyginti su 2013 metais, minėtų prekių eksportas didėjo daugiau nei 7 proc. Didžiausios Lietuvos tekstilės ir aprangos eksporto rinkos: Vokietija, Jungtinė Karalystė, Švedija, Norvegija, Danija, Prancūzija, Belgija, Suomija ir kt.

Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriaus veiklos rodikliai pramonės ir šalies ekonomikos kontekste labai ryškūs. Pastaraisiais metais vėl pradėjo augti šio sektoriaus įmonių skaičius, kurį sudaro daugiausia smulkios ir vidutinės įmonės. Platus įmonių tinklas, kur dirba apie 29 000 dirbančiųjų – užtikrina gyventojų užimtumą. Gamybos apimtys ir apyvarta bei eksporto apimtys, didėjusios pastaraisiais metais liudija tekstilės pramonės svarbą šalies ekonomikai.

LATIA teigimu, šiandien „Lietuva pripažįstama kaip sumanaus tiekimo ir globalios logistikos operatorius Šiaurės Europos ir NVS šalių rinkose. Daugelis užsienio kompanijų jau įvertino bendradarbiavimo su Lietuvos įmonėmis privalumus“.

Kaip teigia Lietuvos ūkio ministerija, 2015 m. sausio–balandžio mėn., palyginti su atitinkamu 2014 m. laikotarpiu, tekstilės pramonės produkcija jau mažėjo ir 1 lentelėje matome šio laikotarpio neigiamus rezultatus.

1 lentelė. 2015 m. sausio-balandžio mėn. pramonės produkcijos (išskyrus tabako ir naftos produktų) metinis pokytis (palygintomis kainomis) % mln. Eur (Lietuvos ūkio ministerija)

		%	Mln. Eur.
Baldų gamyba		14,7	61
Medienos bei medienos ir kamštienos gaminių gamyba		14,7	39
Pagrindinių vaistų pramonės gaminių ir farmacinių preparatų gamyba		43,6	20
Spausdinimas ir įrašytų laikmenų tiražavimas		31,1	18
Kompiuterinių, elektroninių ir optinių gaminių gamyba		24,5	16
Tekstilės gaminių gamyba		-4,5	-6
Kasyba ir karjerų eksploatavimas		-14,4	-7
Maisto produktų gamyba		-1,3	-12
Mašinų ir įrangos remontas ir įrengimas		-11,0	-15
Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas		-2,3	-17

Atsižvelgdama į ekonominių rodiklių pablogėjimą, Lietuvos ūkio ministerija pabrėžia, kad tokią situaciją galėjo lemti maža vidaus paklausa ir pablogėjusi išorinė ekonominė aplinka – tai nuolatinė konkurencija su Azijos šalimis, nesibaigiantis Rusijos ir Ukrainos konfliktas, ne visada palanki ES pramonės politika. Nors tekstilės ir aprangos pramonės rodikliai ir neigiamai, bet indėlis į šalies ekonomiką tradiciškai yra 2–3 kartus didesnis nei Latvijoje ir Estijoje, o ES šalyse pagal šį rodiklį esame dvylikti iš 28 šalių.

Apibendrinant Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriaus reikšmę šalies ekonomikai, galima teigti, kad tai viena iš labiausiai išvystytų pramonės šakų, turinti galias tradicijas. Platus ir nuolat augantis įmonių tinklas, kur dirba apie 29 000 dirbančiųjų – užtikrina gyventojų užimtumą ir naujas darbo vietas. Gamybos, apyvartos ir eksporto apimtys, didėjusios pastaraisiais metais liudija tekstilės ir aprangos pramonės svarbą šalies ekonomikai. Lietuvai įstojus į ES nares, tekstilės ir aprangos pramonė tapo sudėtine šio regiono dalimi ir ekonomika priklauso nuo bendros pramonės politikos.

1.2. Europos Sąjungos ir pasaulinės tekstilės ir aprangos pramonės reikšmė ekonomikai

Europos Sąjungos tekstilės ir drabužių sektorius yra viena iš labiausiai globalizuotų industrijų su savo gamybos grandine, didmenime bei mažmenine prekyba, apimančia kelias dešimtis suinteresuotų šalių ir skirtingus žemynus. Europa yra laikoma kai kurių istoriškai svarbiausių tekstilės ir mados atradimų bei nūdienos žymiausių gamintojų, inovatorių bei kūrėjų tėvyne. „Pagaminta Europoje“ (made in Europe) tai etiketė, kuri asocijuojasi su paveldu, neprilygstama kokybe ir plačiai įvertintu meistriškumu. (Ditty, 2015).

Europos Komisijos teigimu, 2008 m. buvo įsteigtas Enterprise Europe Network (*liet. Europos įmonių tinklas*), kuris vienija beveik 600 organizacijų daugiau nei iš 60 šalių. „Tinklo tikslas – padėti įmonėms (ypatingai mažoms ir vidutinėms) plėtoti verslą, diegti inovacijas, atverti tarptautines rinkas, taip pat informuoti apie Europos Komisijos programas, iniciatyvas, reglamentus. Lietuvoje Enterprise Europe Network atstovauja Vilniaus, Kauno, Klaipėdos prekybos, pramonės ir amatų rūmai bei VšĮ Lietuvos inovacijų centras“.

Tekstilės ir aprangos sektorius Europos Sąjungoje yra vienas svarbiausių pramonės sektorių ir tai patvirtina ekonominiai 2010-2014 m. rodikliai (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Tekstilės ir aprangos pramonės Europos Sąjungoje ekonominiai rodikliai 2010-2014 (sudaryta pagal Euratex ir Eurostat duomenis 2015)

Eilės Nr.	Rodiklis	2010 m.	2014 m.
1.	Įmonių skaičius	191459 vnt.	172755 vnt.
2.	Dirbančiųjų skaičius	1879000 vnt.	1634000 vnt.
3.	Apyvarta	163,6 mlrd. eurų	165,3 mlrd. eurų
4.	Eksportas	33,6 mlrd. eurų	43,0 mlrd. eurų
5.	Importas	86,2 mlrd. eurų	99,5 mlrd. eurų

Remiantis 2 lentelėje pateiktais ES ekonominiais rodikliais, matome, kad nuo 2010m. iki 2014 m. įmonių ir darbuotojų skaičius sumažėjo, bet darbo produktyvumo dėka prekybos apyvarta augo nuo 163,6 mlrd. eurų 2010 m. iki 165,3 mlrd. eurų 2014 m. Eksportas iš ES nuo 33,6 mlrd. eurų (2010 m.) išaugo iki 43,0 mlrd. eurų (2014 m.). Euratex ir Eurostat duomenimis, pagrindiniai prekybos partneriai eksporto srityje buvo: JAV, Kinija, Turkija, Marokas (tekstilė), Šveicarija, Rusija, JAV, Honkongas, Japonija (aprangos prekės). Importas į ES atitinkamai augo nuo 86,2 mlrd. eurų (2010 m.) iki 99,5 mlrd. eurų. (2014 m.). Pagrindiniai tekstilės tiekėjai į ES: Kinija, Turkija, Indija, Pakistanas, JAV, aprangos prekių tiekėjai: Kinija, Bangladešas, Turkija, Indija, Marokas.

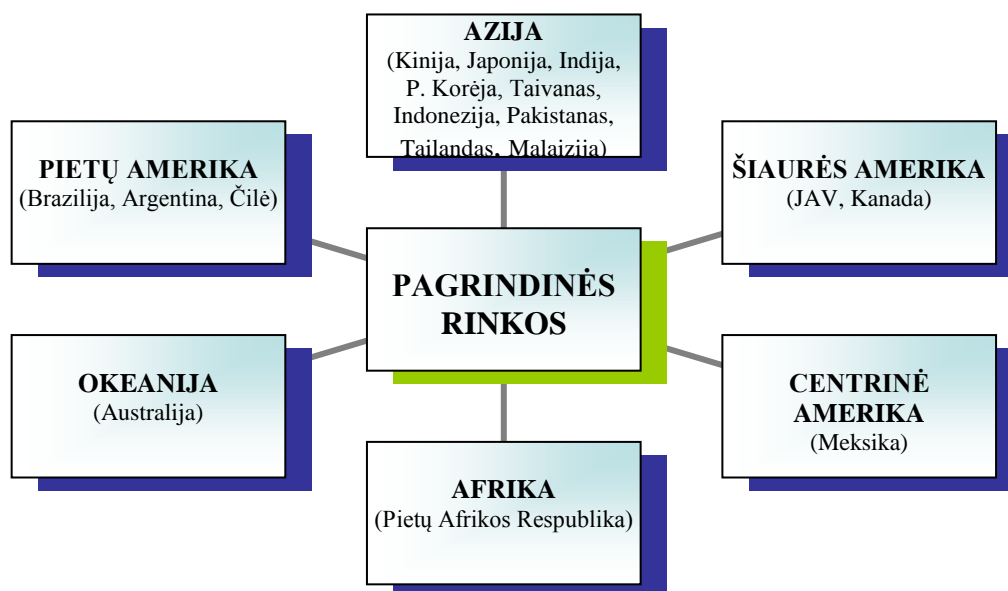
LATIA duomenimis, Europos Sąjungos tekstilės ir aprangos pramonė 2014 m. tęsė augimo tendencijas. Šio sektoriaus 2014 m. pirmo pusmečio gamybos apimtys, palyginus su atitinkamu 2013 m. laikotarpiu, augo 2,8 proc., apyvarta – 3,2 proc. Tekstilės gamyba daugiausia dominuoja Italijos regione (apyvarta Italijoje sudaro daugiau kaip pusę visos sektoriaus apyvartos, o užimtumas – daugiau kaip 25 proc.). Tekstilės ir aprangos sektorius atlieka svarbų vaidmenį daugelyje kitų valstybių narių, daugiausia Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje ir Ispanijoje. Didelė dalis produkcijos gaminama Rumunijoje, Portugalijoje, Lietuvoje ir Estijoje, taip pat Slovakijoje, Vengrijoje, Slovėnijoje ir kituose Vidurio ir Rytų Europos regionuose.

Remiantis „Omniteks“ atstovų pateikta informacija, mažėja Azijos gamintojų konkurencingumas ir tai didina Europos gamintojų konkurencingumą.

Euratex duomenimis, Europos tekstilininkai – vieni pirmųjų pramonės atstovų, susidūrusių su augančia besivystančių šalių gamintojų konkurencija. Vienas veiksnių, padėjusių regiono tekstilininkams išsaugoti pozicijas pasaulyje, buvo investicijos į mokslinius tyrimus ir plėtrą.

Lietuvos ir Europos Sąjungos tekstilės ir aprangos sektorių veikla didžiąja dalimi priklauso ir nuo tarptautinės prekybos globaliu mastu. Nors didžioji dalis pasaulinės tekstilės ir aprangos pramonės priklauso Europos Sąjungai, bet dauguma šio sektoriaus gamybos yra sukonzentruota Azijos šalyse ir ypač daug Kinijoje. Toki tekstilės ir aprangos pramonės pasiskirstymą tarptautinėje prekyboje daugiausia lemia pigi darbo jėga ir mažos kainos trečiojoje šalyse.

Kaip skelbia Euratex, pasaulyje egzistuoja septyniolika pagrindinių tekstilės ir aprangos pramonės rinkų šešiuose regionuose (žr. 2 pav.).

2 pav. Pagrindinės ES tekstilės ir aprangos pramonės rinkos pasaulyje (sudaryta pagal Eurotex, 2009)

Iš 2 pav. matome, kad iš visų pasaulinių rinkų tinklo plačiausias tekstilės ir aprangos rinkų tinklas įsikūręs Azijos valstybėse.

Tarptautinės aprangos federacijos (IAF) duomenimis Kinija užima beveik 40 proc. aprangos rinkos dalies, nors nuo 2014 m. pastebimas eksporto iš šios šalies lėtėjimas ir tekstilės pramonė šioje šalyje tampa vis mažiau pelninga. JAV atvirkščiai, nei Kinijoje tekstilės pramonė tampa vis konkurencingesnė.

Didžioji dalis tekstilės ir aprangos pramonės priklauso Azijos šalims, bet tarp 10 didžiausių pasaulio eksportuotojų yra ir 5 Europos Sąjungos valstybės: Italija, Vokietija, Ispanija, Prancūzija ir Nyderlandai (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. 10 didžiausių drabužių eksportuotojų pasaulyje 2003-2013 m. (sudaryta remiantis tarptautinė aprangos federacija IAF (International Apparel Federation))

Eilės Nr.	Šalis	Eksporto apimtys mlrd. JAV dolerių	Pasaulinio eksporto dalis, proc.		
			2003 m.	2008 m.	2013 m.
1.	Kinija	165	21	31	39
2.	Bangladešas	26	2	4	6
3.	Italija	22	7	7	5
4.	Vokietija	18	4	5	4
5.	Vietnamas	18	2	2	4
6.	Indija	16	3	3	4
7.	Turkija	15	4	4	3
8.	Ispanija	11	2	2	3
9.	Prancūzija	10	3	3	2
10.	Nyderlandai	9	1	2	2

Iš 3 lentelėje pateiktų IAF duomenų matome, kad dešimties metų bėgyje beveik nepakito visų šalių užimamos eksporto pozicijos, išskyrus Kiniją, kurios rodikliai augo sparčiau nei kitų valstybių.

Atvirkščiai aprangos ir tekstilės gamintojams, kurių pagrindinės yra trečiosios šalys, vartotojai – išsivysčiusios valstybės (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Didžiausi drabužių importuotojai pasaulyje 2003-2013 m. (sudaryta remiantis tarptautinė aprangos federacija IAF (International Apparel Federation))

Eilės Nr.	Šalis	Importo apimtys mlrd. JAV dolerių	Pasaulinio eksporto dalis, proc.		
			2003 m.	2008 m.	2013 m.
1.	JAV	84	28	22	21
2.	Vokietija	36	9	9	9
3.	Japonija	32	8	7	8
4.	Jungtinė Karalystė	25	8	6	8
5.	Prancūzija	22	6	6	5
6.	Italija	15	4	5	4
7.	Ispanija	14	3	4	4
8.	Honkongas	13	6	5	3
9.	Nyderlandai	12	2	2	3

Iš pateiktų lentelėje duomenų matome, kad didžiausia aprangos vartotoja – JAV, kuri įveža daugiau kaip penktadalį visos pasaulinės aprangos produkcijos. Tarp lyderiaujančių kitos šalys: Vokietija, Japonija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija ir kt.

Apibendrinant Europos Sąjungos ir pasaulinės tekstilės ir aprangos pramonės veiklos rezultatus, galime teigti, kad šis sektorius apima didžiąją dalį visos regiono ir globalios pramonės. Pastaraisiais metais didėjanti apyvarta, augančios eksporto ir impoto apimtys rodo ES valstybių narių didėjantį vaidmenį ir indėlį į kiekvienos šalies ir bendrą ES ekonomiką.

ES tekstilės ir aprangos pramonės veikla ir gamyba priklauso ne tik nuo vidaus rinkos, bet ir nuo pasaulinės pramonės politikos. Šios pramonės reikšmė ekonomikai visame pasaulyje yra neabejotina. Aprangos sektorių gamyba sukoncentruota Azijos šalyse, jų lydere pripažįstama Kinija, o didžiausia aprangos vartotoja – JAV. Kiekviena valstybė stengiasi išsilaikyti pasaulinėse rinkose ir eksportuoti kuo daugiau produkcijos, tarp jų dauguma Europos Sąjungos narių, tame tarpe ir Lietuva ir kiekvienai šaliai labai svarbu numatyti veiksmus ir strategijas, padedančias išlikti konkurencingoms.

1.3. Tekstilės ir aprangos pramonės ateities konkurencingumo tendencijos

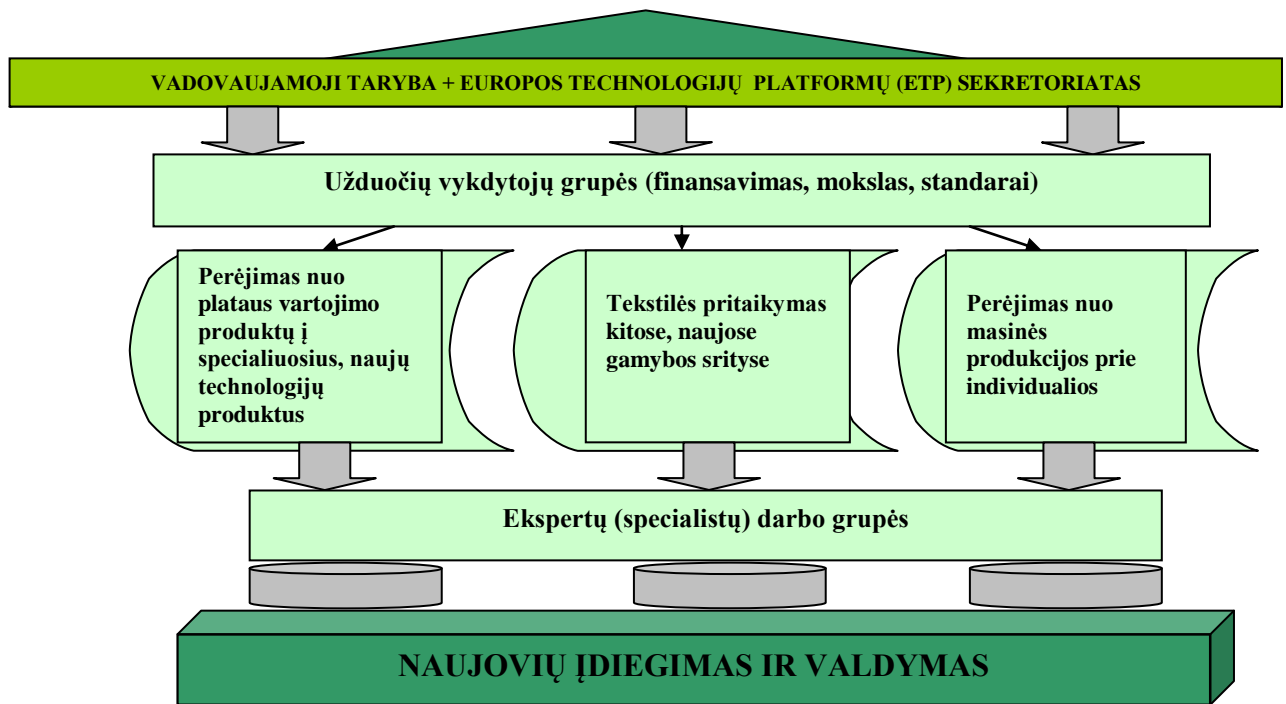
Tekstilės ir aprangos pramonė – viena svarbiausių pramonės šakų šalies ūkyje ir Europos Sąjungos bendrijoje. Tai vienas iš daugiausiai eksportuojančių ekonomikos sektorių, o augantis eksportas – šalies ekonominio augimo ženklas. Besikeičiant vidaus ir išorės rinkų situacijai, kiekviena šalis, norėdama išlikti konkurencinga, privalo prisitaikyti prie naujų sąlygų ir ieškoti būdų kaip konkurencingumą padidinti.

Lietuvos aprangos ir tekstilės įmonių asociacijos (LATIA) pateiktais duomenimis, Lietuva norėdama išlikti konkurencinga tarp kitų tekstilės gamintojų valstybių, privalo stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą su kitomis asociacijomis ES šalyse – per Euratex, NVS šalyse – per IAF, stiprinti ryšius su tarptautiniais tekstilės ir aprangos klasteriais, aktyviai dalyvauti tarptautiniuose renginiuose, pristatant partneriams sektorių ir jo galimybes. LATIA 2015 metais numatė prioritėtines veiklos gaires, kuriomis pasinaudojęs aprangos ir tekstilės sektorius turėtų galimybę išlikti konkurencingas:

- Profesijos populiarinimas, sektoriaus įvaizdžio gerinimas;
- Esamų darbo vietų išlaikymas ir naujų kūrimas;
- Naujų specialistų sektoriui ruošimas;
- Užimtumo regionuose didinimas;
- Investicijų aprangos ir tekstilės sektoriaus į gamybos įrangą skatinimas;
- Eksporto skatinimas;
- Vidaus prekybos tekstilės ir aprangos gaminiais reglamentavimas, vartotojų švietimas;
- Tarptautinės prekybos politikos formavimas atstovaujant sektoriaus interesus;
- Verslo sąlygų įmonėms lengvinimas, administracinės naštos mažinimas;
- Darbo santykių liberalizavimas.

Europos Komisija, atsižvelgdama į ateities 2020 m. programas teigia, „kad vienas iš veiksmų, nuo kurių priklausys ilgalaikė konkurencinė šių šakų ateitis – tai tekstilės produktų masinės gamybos eros pabaiga ir žengimas naujos pramonės eros link, kuriai būdinga gamyba pagal individualius užsakymus, gaminių pritaikymas asmeniniams poreikiams, taip pat lanksti, pagal užsakymus gaminama produkcija, susieta su sumania logistika, platinimu ir aptarnavimu. Didžiausias dėmesys turi būti skiriamas naujovių įdiegimui ir valdymui“ (žr. 3 pav.).

3 pav. Europos technologijų tekstilės ir aprangos ateities 2020 m. programos
(sudaryta pagal Euratex duomenis)

LATIA teigimu, Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės didžiausi konkurentai yra ne Europos Sąjungos, bet trečiųjų šalių gamintojai, kurie turi darbo jėgos, kainos ir technologinį pranašumą. Ar Lietuvos įmonės gali konkuruoti su užsienio gamintojais galime spręsti išanalizavus aprangos ir tekstilės sektoriaus silpnąsias ir stipriąsias puses bei šiam sektoriui numatomas grėsmes ir galimybes. Geriausiai tai atspindi Lietuvos aprangos ir tekstilės sektoriaus SWOT analizė (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Tekstilės ir aprangos sektoriaus Lietuvoje SWOT analizė. (sudaryta remiantis Lietuvos aprangos ir tekstilės įmonių asociacijos (LATIA) duomenimis, (2015))

SILPNYBĖS	STIPRYBĖS
<ul style="list-style-type: none"> • Įmonės yra finansiškai silpnos; • Nėra klasterių, prasta bendradarbiavimo-partnerystės tarp įmonių patirtis; • Prastas profesinių mokyklų mokinių paruošimas; • Nepakankamai geros verslo sąlygos; • Per mažas Lietuvos pirkėjų lojalumas lietuviškoms prekėms; • Neefektyvus žmogiškųjų išteklių panaudojimas bei vadybinių ir kitų kompetencijų trūkumas; • Įmonių bendradarbiavimo su mokslu stoka; • Nepakankamas veiklos modernizavimas ir naujausių technologijų diegimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aukšta darbuotojų technologinė-gamybinė kompetencija; • Didelis kūrybiškumo potencialas; • Gerai vertinama lietuviškų gaminių kokybė tarptautinėje arenoje; • Įmonių domėjimasis technologijomis ir motyvacija diegti naujoves; • Gebėjimas gaminti nedidelėmis partijomis, • Savalaikis prisiimtų išpareigojimų vykdymas; • Aukštas darbo kultūros lygis; • Veiklos tarptautinėse rinkose patirtis; • ES rinkų ir kultūrinis artumas; • Ilgamečių tradicijų turėjimas.

GRĖSMĖS	GALIMYBĖS
<ul style="list-style-type: none"> • Kylantys kaštai; • Darbo jėgos trūkumas; • Specialistų trūkumas; • Jaunimo nesidomėjimas aprangos ir tekstilės profesine sritimi; • Apyvartinių lėšų stygius; • Atribota galimybė skolintis; • Riboti plėtros ir tarptautinės integracijos procesai; • Nepalankūs pokyčiai rinkos struktūroje; • Padidėjusi konkurencija; • Nesukurti nauji produktai ir neįdiegtos inovacijos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Prekinio ženklo vystymas; • Naujų pardavimo kanalų atsiradimas; • Tarptautinė klasterizacija; • Kooperavimas ir bendradarbiavimas Lietuvoje, Baltijos ir ES šalyse; • Galimybė gauti ES 2014-2020 finansavimą įvairiems projektams; • Integracija į tarptautines rinkas, naujos industrinės sistemos sukūrimas; • Novatoriškų produktų kūrimo bei naujos kartos žaliavų panaudojimo galimybės.

Analizuojant Lietuvos aprangos ir tekstilės sektoriaus silpnybes, matome, kad svarbiausios iš jų yra neefektyvus žmogiškųjų išteklių panaudojimas, nes trūksta specialistų, kurie garantuotų tinkamą žinių ir įgūdžių lygį, reikalingą, norint produktyviai dirbti su naujausiomis technologijomis ir šiuolaikinėmis medžiagomis, gaminti ir kurti naujus produktus. Žemas technologinės vadybos lygis neužtikrina efektyvios ir modernios produktų gamybos, bendradarbiavimo su mokslu ir kitomis įmonėmis stoka bei modernizavimo ir naujų technologijų nepakankamumas, atskleidžia silpnąsias Lietuvos tekstilės įmonių puses, kurios trukdo konkurencijai.

Silpnosios sektoriaus vietos sukelia grėsmes aprangos ir tekstilės įmonių konkurencingumui. Kvalifikuotų darbuotojų emigracija, atribota galimybė skolintis ir tuo pačiu riboti plėtros ir tarptautinės integracijos procesus, inovacijų stoka trečiųjų šalių spaudimas ir konkurencija sukelia realias grėsmes šios pramonės šakos konkurencingumo didinimui.

Išanalizavus stipriąsias aprangos ir tekstilės pramonės puses, matome, kad įmonių sugebėjimas gaminti nedidelėmis partijomis, laiku vykdomi įsipareigojimai, darbuotojų kompetencija ir kūrybiškumas, duoda gerus įvertinimus tarptautinėse rinkose. Ilgamečių tradicijų turėjimas ir artumas ES rinkoms, padeda realizuoti prekes tarp Europos bendrijos valstybių.

Stipriosios pusės suteikia daug galimybių aprangos ir tekstilės sektoriaus plėtrai – tai kooperavimasis ir tarptautinė klasterizacija, galimybės gauti ES finansavimą, naujų pardavimo kanalų atsiradimas (socialiniai tinklai, internetinės parduotuvės), naujų tarptautinių rinkų atsiradimas ir kt. Atsiradusios galimybės gali padidinti tekstilės ir aprangos įmonių veiklos rezultatus ir konkurencingumą.

A. Sabonienė (2014), remiantis atliktais kokybiniais tyrimais, pateikia rekomendacijas pramonės konkurencingumui stiprinti:

- Inovacijų skatinimas;
- Žmogiškųjų išteklių stiprinimas;

- Darbo rinkos reguliavimas;
- Įmonių energijos intensyvumo mažinimas;
- Ekonominės verslo aplinkos pertvarka;
- Verslo priežiūros ir savivaldos institucijų pertvarka;
- Šalies įvaizdžio formavimas;
- Žaliavų ir produktų rinkos reguliavimas siekiant teisingų konkurencinių sąlygų ir kt.

Išanalizavus Lietuvos aprangos ir tekstilės sektoriaus ateities tendencijas, SWOT analizę ir rekomendacijas galima teigti, kad Lietuva turi realias galimybes konkuruoti su ES ir trečiųjų šalių valstybėmis tarptautinėje prekyboje, tik tam reikalinga toliau skatinti eksportą, diegti inovacijas ir naujas technologijas įmonėse bei pasinaudoti ES fondų parama verslui plėtoti ir kt.

Apibendrinant tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo didinimo reikšmę, galima teigti, kad tai labai svarbus sektorius ekonomikai, apimantis didžiąją dalį apdirbamosios pramonės Lietuvoje ir Europos Sąjungoje. Ši pramonės šaka užtikrina užimtumą ir pragyvenimo šaltinį gyventojams. Gamybos, apyvartos ir eksporto apimtys, didėjusios pastaraisiais metais liudija tekstilės ir aprangos pramonės svarbą šalies, ES ir viso pasaulio ekonomikai. Aprangos ir tekstilės sektorių gamyba sukoncentruota Azijos šalyse, jų lydere pripažįstama Kinija, o didžiausia aprangos vartotoja – JAV. Lietuvai, norint įsitvirtinti tarptautinėse rinkose, reikalinga tvirta žmogiškųjų išteklių ir finansinė bazė, naujos technologijos, klasterių kūrimas ir bendradarbiavimas su ES valstybėmis.

2. TEORINIAI PRAMONĖS KONKURENCINGUMO ASPEKTAI

2.1. Konkurencingumo samprata

„Konkurencingumo koncepcija nuo seno buvo mokslininkų, politikų ir verslininkų dėmesio centre. Dažniausiai konkurencingumas buvo siejamas su įmone, t.y. mikro lygiu. Konkurencingumą makro lygiu plačiai nagrinėjo M. Porter, kuris 1990 metais konkurencinių pranašumų modelį pritaikė šalims ir regionams“ (Bruneckienė, Kilijonienė, 2011).

Konkurencingumo terminas yra kilęs iš lotynų kalbos žodžio „*concurrentia*“, kuris reiškia *bėgu drauge*. Konkurencija, jei kalbama apie mikro lygmenį, dažnai suprantama kaip varžybos (Činčikaitė, Janeliūlienė, 2010). „Teorijoje konkurencingumas apibūdinamas kaip kova, kurioje susiduria tiek gamintojai, tiek vartotojai, siekdami patenkinti savo ekonominius interesus“ (Zinovjevaitė, Lazauskas, 2012).

Konkurencingumas yra plati ir sudėtinga sąvoka, kuri gali būti analizuojama iš skirtingų veiklų, sričių, pavyzdžiui kaimo, miesto, regiono šalies, produkto ir kt. konkurencingumas. Literatūroje konkurencija apibūdinama, kaip objekto ar subjekto gebėjimas konkuruoti, kintanti laiko, vietos arba sąlygų atžvilgiu (Beniušienė, Svirskienė, 2008).

V. Navickas, A. Malakauskaitė (2010), R. Vilpišauskas (2004) ir daugelis kitų autorių „konkurencingumą skirsto į tris lygmenis: *makro-* (šalies ekonomika), *mezo-* (regiono, ūkio šakos ekonomika) ir *mikro-* (įmonės ekonomika). Kiekvienas iš šių lygmenų turi savitumų ir tam tikrų unikalių rodiklių, kurie naudojami konkurencingumo vertinimo procese. Vertinant konkurencingumą, svarbu atsižvelgti į tai, kad iš esmės konkuruoja atskiros įmonės, o ne ekonomikos sektoriai ar valstybės, tačiau netgi vertinant konkrečios įmonės veiklą neįmanoma atsiriboti nuo mezo- bei makro-konteksto“.

A. Grebliauskas ir G. Ramanauskas (2007) papildomai išskiria mega-lygio konkurencingumą, o D. Jurevičienė ir A. Komarova (2010) siūlo skirti ir darbuotojų konkurencingumą, kurį lemia vidinė ir išorinė kompetencija, teigdamos, kad nuo darbuotojų konkurencingumo priklauso tiek produkto, tiek įmonės konkurencingumas, todėl tai veiksnyms lemiantis mikro-lygio gebėjimą konkuruoti.

Vieningo konkurencijos sąvokos apibūdinimo nėra, tad įvairūs autoriai pateikia išsamesnius ir apibendrinančius arba kartais gana trumpus apibrėžimus. Pavyzdžiui, siūlomas toks apibrėžimas: „*konkurencija* plačiuoju požiūriu yra apibrėžiamas kaip sugebėjimas gaminti prekes ir teikti paslaugas, tenkinančias tarptautinių rinkų poreikius, užtikrinti ir didinti savo piliečių realias pajamas. Tai sudėtingas ir daugiaaspektis reiškinys, kur įvertinant reikia atsižvelgti į pasiektus rezultatus įvairiose, ir ne vien tik ekonomikos, srityse“ (Simanavičienė, Šimberova, Bruneckienė, 2007).

Kalbant apie sąvokų interpretavimą ir apibūdinimą visais atvejais konkurencija dažniausiai suprantama kaip **įvairių subjektų varžymasis dėl rinkų, prekių ir kitų išteklių.**

A. Zinkevičiūtės (2005) nuomone, *konkurencija* – kaip procesas, kurio metu įmonė disponuoja savo konkurenciniais pranašumais konkrečioje rinkoje arba teritorijoje. Anot autorės „konkurenciją galima suskirstyti į tris stambias dalis:

1. Elgesinė – tai kova dėl pirkėjų pinigų, stengiantis patenkinti jo poreikius.
2. Struktūrinė – į ją įeina rinkos analizė, kuri parodo, kiek laisvas yra pardavėjas ir pirkėjai rinkoje, sudaro sąlygas, kaip joje elgtis.
3. Funkcionalinė – tai kova tarp naujų ir senų produktų, įmonių, kaip priemonės taikomos inovacijos, projektai ir kitos“.

A. Čibinskienės, J. Pridotkienės (2011) nuomone, įmonės konkurencingumas yra jos sugebėjimas sukurti, pagaminti ir parduoti gaminius arba teikti paslaugas, geresnius nei konkurentų kainos bei kitų veiksnių atžvilgiu.

Anot autorių A. Griffiths ir R. Zammuto (2005) „įmonės konkurencingumas – tai gebėjimas valdyti savo išteklius, tokius kaip: finansai, darbuotojai, technologijos, marketingo, gamybos, kitos funkcinės žinios, strateginis pranašumas, atsirandančių galimybių išnaudojimas“.

J. Šeputienė, K. Brazauskienė (2013) teigia, kad konkurencingumas analizuojamas įmonės, šakos, regiono ir šalies lygmenyje. Aiškiau konkurencingumas suvokiamas tuomet, kai nagrinėjamas apibrėžtoje aplinkoje ar kontekste.

„Ekonominių sąvokų triada – konkurencija, konkurencinis pranašumas ir konkurencingumas atskleidžia mūsų dienų rinkos ekonomikos esmę ir formuoja ūkį, kaip sistemą, skatinančią optimalų ekonominių išteklių pasiskirstymą bei efektyvų jų panaudojimą, ir veikiančią ekonominio augimo ir vartotojų gerovės didinimo kryptimi“ (Liučvaitienė, Peleckis, 2011).

Daugelio autorių nuomone, D. Milleris ir P. H. Friesenas (1983), M. E. Porteris (1985), R. M. Grantas (1991), S. D. Hunt ir M. Morganas (1995), konkurencinio pranašumo sąvoka apibrėžiama gana panašiai ir sutinkama, kad tai – įmonės išskirtinumas bei unikalumas konkurentų atžvilgiu. Be to, laikomasi nuostatos, kad konkurencinis pranašumas sudaro ilgalaikio įmonės gyvavimo pagrindą (Ragelskaja, Korsakienė, 2011).

Apibendrinant galima teigti, kad konkurencija yra teigiamas reiškinys, skatinantis gamybos tobulėjimą, gaminių kokybės gerinimą, papildomų paslaugų teikimą, kainų mažinimą ir kt. Konkurencija – tai įvairių subjektų varžymasis dėl rinkų, prekių ir kitų išteklių. Konkurencija gali būti analizuojama įmonės, šakos, regiono ir šalies lygmenyje, tačiau kad ji įmonei ar valstybei suteiktų optimalią naudą – būtina gerai pažinti konkurenciją veikiančias jėgas ir mokėti pritaikyti tam tikrą konkurencingumo modelį, kuris palengvintų konkurencinių pranašumų formavimą.

2.2. Konkurencingumą įtakojantys veiksniai

Visos įmonės veikia tam tikroje aplinkoje, kurią įtakoja ir formuoja jų konkurencingumą tam tikri veiksniai. Išorinei ir vidinei aplinkai nuolat besikeičiant, keičiasi konkurencingumo įgijimo ir išlaikymo veiksniai, kurie mokslinėje literatūroje vertinami nevienareikšmiškai. Dauguma mokslininkų sutinka, kad konkurencingumas yra sudėtingas procesas dėl jį lemiančių veiksnių gausos ir įvairovės.

Konkurencingumą lemiančių veiksnių yra be galo daug tiek įmonės viduje, tiek ir jos išorinėje aplinkoje, todėl tik juos numačius ir tinkamai įvertinus įmonės gali sustiprinti savo pranašumą konkurentų atžvilgiu ir toliau efektyviai gerinti veiklos rezultatus (Anisimovaitė, Marčišauskienė, 2008).

Delgado ir kt. (2012) išskiria tris veiksnius, kurie nurodomi apibrėžiant konkurencingumą – tai rinkos dalis, sąnaudos ir našumas.

J. Šeputienė, K. Brazauskienė (2013) teigia, kad „šalies konkurencingumo augimas siejamas su verslo aplinkos gerinimu, kurio dėka didėja užsienio ir vidaus investicijos, auga eksportas ir importas. Konkurencinga yra ta šalis, kurioje įmonės ir žmonės nori įsikurti ir investuoti, kuri vykdo politiką, padedančią didinti produktyvumą“.

Pasak V. Navicko (2013) – konkurencingumą rinkoje lemia daug veiksnių, tačiau bene svarbiausią vaidmenį pramonės konkurencingumui turės naujų produktų, kuriančių didelę pridėtinę vertę gamyba, naujų aukštųjų technologijų diegimas, tarptautinės kooperacijos (klasterių) plėtojimas, modernių vadybos metodų taikymas ir e. verslo plėtra. Lietuvos pramonės potencialas taptų dar konkurencingesnis, jeigu technologijų tobulinimas ir inovacijos turėtų tampresnį ryšį su mokymo, studijų, mokslo ir tyrimų prioritetais.

G. Valodkienės, V. Snieškos, V. Gaidelio. (2011) teigimu šalies pramonės konkurencingumą lemia veiksniai, kuriais nusakomas ekonomikos augimo visuma bei šios veiksnių visumos bendras išsivystymas ir efektyvus panaudojimas. Ilgalaiškėje šalies konkurencingumo perspektyvoje pagrindinis vaidmuo tenka tokių veiksnių, kaip darbo jėgos, kapitalo, žiniomis grįstų inovacijų, verslumo potencialui.

E. Meilienė, V. Snieška (2010) apibendrinami įvairių mokslininkų akcentuojamus konkurencingumą formuojančius veiksnius suskirstė juos į šias grupes:

- visiškai nekontroliuojami esminiai konkurencingumo veiksniai (pvz. geografinės sąlygos);
- trumpalaikiai nekontroliuojami veiksniai (pvz., mokymo lygis, tyrimų ir plėtros infrastruktūra);
- aukštesnio lygio institucijos kontroliuojami veiksniai (pvz., vyriausybės socialinė-ekonominė politika);
- tiesiogiai kontroliuojami veiksniai, apimantys ekonominio subjekto išteklius ir priemones, kurių panaudojimo efektyvumas sąlygoja subjekto konkurencingumą.

A. Liučvaitienė, K. Peleckis (2011), įvertinę ekonominėje literatūroje pateiktus įvairių autorių (Pitel, Lindroos 1999; Porter 1990; Trabold 1995; Heis 1992; Schumpeter 1965), nagrinėjančių konkurencingumą ir jį formuojančius veiksnius teigia, kad konkurencinį pranašumą ir konkurencingumą formuoja šie veiksniai (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Konkurencingumą lemiantys veiksniai (sudaryta remiantis Liučvaitiene A, Peleckiu K. (2011))

Veiksmių grupė	Veiksniai
Bendrieji veiksniai	Geopolitinė šalies padėtis; Teisinė šalies sistema; Ekonominė šalies padėtis; Valstybės ekonominė ir socialinė politika; Demografinė šalies padėtis; Gamtinė-ekologinė šalies padėtis.
Rinkos ekonomikos pagrindinės charakteristikos	Regionų skirtumai; Produkcijos kaina; Valstybės finansinė parama; Rinkos talpumas ir vartotojų mokumas; Mokesčių sistema.
Veiklos infrastruktūros veiksniai	Nuosavybės forma; Darbuotojų kvalifikacija; Subjekto ekonominis pajėgumas; Gamybinių struktūrų ir infrastruktūros pertvarkymas; Moksliniai tyrimai.

Dauguma mokslinės literatūros autorių teigia, jog konkurencingumą lemia trys pagrindinės grupės, kurias sudaro: bendrieji veiksniai, rinkos ekonomikos pagrindinės charakteristikos ir veiklos infrastruktūros veiksniai. Šie veiksniai pagrinde ir formuoja konkurencinį pranašumą.

Mokslinėje literatūroje išskiriami įvairūs tarptautinį konkurencingumą lemiantys veiksniai tokie kaip: ekonomikos veikimas, vyriausybės efektyvumas, verslo efektyvumas, infrastruktūra, tiesioginės užsienio investicijos, kokybė, kaina, standartizacijos ir suvienodinimo procesai, informacinės technologijos, tačiau kaip pagrindinius veiksnius galima išskirti: MTTP, žmogiškojo kapitalo išteklius, patentus, aukštąsias technologijas, kurių dėka vyksta inovacijų plėtra šalių pramonėse (Valodkienė, Snieška, 2012).

Apibendrinant veiksnius įtakančius konkurencingumą, galima teigti, kad jie labai įvairūs, bet tarpusavyje susiję ir formuoja vientisą sistemą. Veiksniai skiriasi analizuojant įmonės, regiono, pramonės šakos ar šalies konkurencingumą. Konkurencingumą lemiančius veiksnius galima suskirstyti į tris dideles grupes, kurias sudaro bendrieji veiksniai, rinkos ekonomikos pagrindinės charakteristikos ir veiklos infrastruktūros veiksniai. Iš konkurencinį pranašumą formuojančių veiksmių galima išskirti modernių vadybos metodų taikymą inovacinę mokslinę-technologinę pažangą ir klasterių kūrimąsi, kurie analizuojami sekančiuose poskyriuose.

2.2.1. Inovacinės ir mokslinės-technologinės pažangos įtaka konkurencingumui

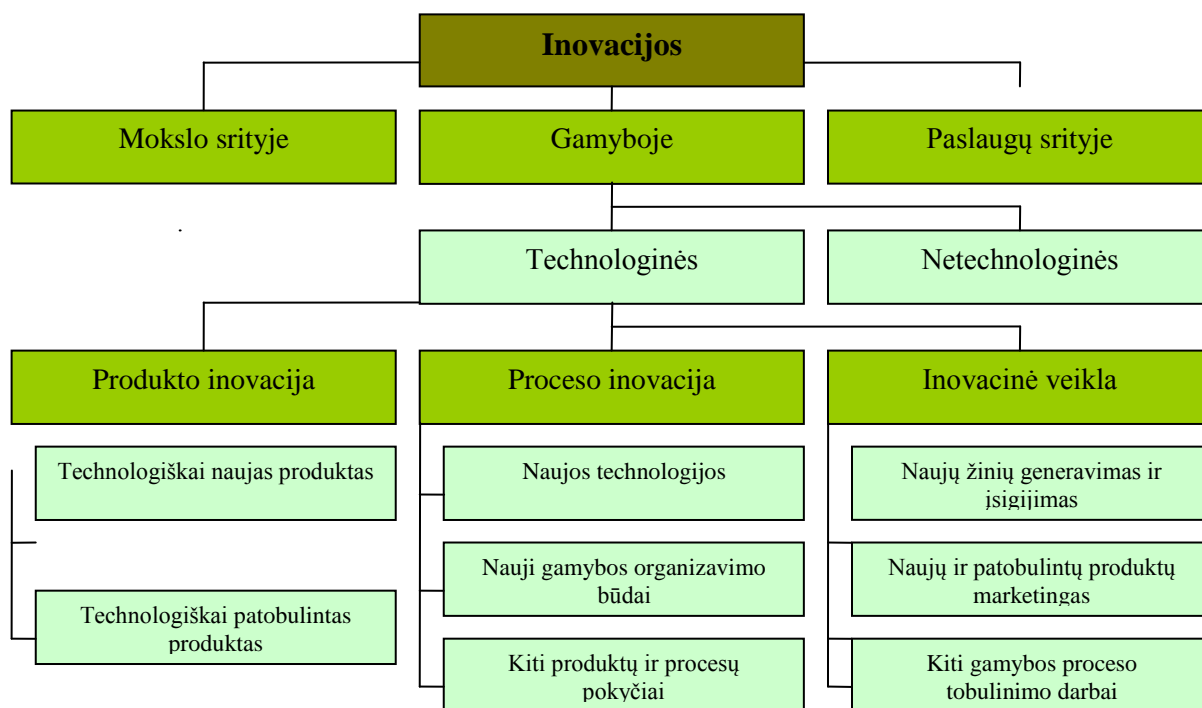
Inovacija (*ang. innovation*) – produktų, paslaugų ir susijusių rinkų atnaujinimas ir padidinimas; naujų gamybos, tiekimo ir distribucijos metodų sukūrimas, pokyčių vadyboje, darbo aplinkoje ir darbuotojų kompetencijose įdiegimas (Europos komisija).

Inovacija – tai visiškai naujų idėjų generavimo, testavimo, atrinkimo, plėtros ir įgyvendinimo procesų valdymas (Danijos technologijų institutas).

Europos Komisija inovacijas apibūdina kaip produktų, paslaugų ir susijusių rinkų asortimento, diapazono atnaujinimą bei padidinimą, naujų gamybos metodų nustatymą, tiekimą ir paskirstymą, pokyčių valdyme įvedimą, darbo organizavimą bei darbo jėgos, darbuotojų darbo sąlygų ir įgūdžių gerinimą.

Lietuvių autoriai A. Jakubavičius, R. Strazdas, K. Gečas (2008) pateikia inovacijų sisteminių klasifikavimą, kuriame inovacijos skirstomos pagal tam tikrus požymius: turinį, įgyvendinimo lygį, įgyvendinimo mastą, naujumo laipsnį, organizacines savybes, pobūdį, galutinį rezultatą ir poveikį.

J. Kirstukas ir kt. (2013), pateikia OECD (liet. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija) pasiūlytą inovacijų klasifikaciją (žr.4 pav.)

4 pav. Inovacijų klasifikavimas pagal OECD (sudaryta remiantis ir Kirstukas, J. kt., 2013)

OECD pateikia inovacijų klasifikaciją trijose srityse: mokslo, gamybos ir paslaugų. Inovacinė veikla yra vienu iš svarbiausių veiksnių, sąlygojančių šalies konkurencingumą ir pažangą. Europos Komisija yra parengusi nemažai aktų, nurodančių, kokiose srityse inovacijoms skiriama daugiau dėmesio ir kokius tikslus reikėtų kelti, norint, kad visa Europa turėtų galimybę sėkmingai diegti inovacijas.

„Lietuvos inovacijų strategija 2010–2020 metams“ yra ilgalaikio strateginio planavimo dokumentas, kuris nustato Lietuvos inovacijų srities viziją, tikslus ir rezultatus, kurie bus pasiekti iki 2020 m. (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2010). Pagrindinis šios strategijos tikslas – efektyviai mobilizuoti ir valdyti turimus valstybės išteklius: sukurti konkurencingą žinių ekonomiką, kuri remiasi naujausiomis technologijomis ir kvalifikuotais žmogiškaisiais ištekliais.

Ne visada naujų įrengimų, naujos technologijos taikymas ar nauji gamybos metodai padeda įmonei išsilaikyti konkurencinėje kovoje, sėkmingai konkuruoti tarptautinėje ar vietinėje rinkoje. Sėkmę konkurencinėje kovoje daugiau nulemia tinkamas inovacijos pobūdžio parinkimas, specifiškumas bei tikslingumas jas pritaikant (Valodkienė, Snieška, Gaidelys, 2011).

Anot S. Pogosian, I. Dzemyda (2012), bendradarbiavimo tarp verslo įmonių ir mokslo bei pačių verslo įmonių skatinimas bei investicinių projektų finansavimas gali būti vienas pagrindinių veiksmų, kuris sudaro prielaidas kurti naujas idėjas ir naujoves. Sėkmingai besiplėtojantis verslas, inovacijų diegimo procese sukuriantis aukštesnę pridėtinę vertę, yra viena pagrindinių prielaidų užtikrinančių tolygią šalies ekonomikos plėtrą.

Šiuolaikinė ekonomika negali sėkmingai vystytis be užsienio investicijų, nes tai ekonominis procesas, per kurį užsienio valstybinės ir privačios bendrovės bei įmonės investuoja į kitos šalies bendrovių kapitalą, technologijas ir inovacijas.

Čiegytė ir Miečinskienė (2009) teigia, kad tiesiogines užsienio investicijas teigiamai veikia mokslinių tyrimų ir technologinės pažangos lygis, eksportas, o mokesčių našta ir šalies išsilavinimo lygis taip pat vaidina svarbų vaidmenį pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas.

Pasak R. Sakalauskaitės, A. Miškinio (2014), užsienio kompanijų atėjimas į šalies rinką skatina technologijų plėtrą įmonėse, plečia tarptautinius santykius, stiprina konkurencingumą ir patrauklumą. Tačiau užsienio įmonės apriboja šalies galimybes konkuruoti ir vykdyti natūralią ūkio plėtrą, nes perima turėtas rinkas, sumažina produktyvumą, gali išvežti kapitalą ir kt.

M. Navickas (2013) teigia, kad prieš įsileidžiant užsienio investitorius į šalies ekonomiką būtina kompleksiskai įvertinti jo investicijų reikšmingumą bei naudą valstybei: kaip, koku laipsniu skatinamas šalies bendrojo vidaus produkto augimas, nacionalinės darbo jėgos užimtumas, ar bus įdiegiamos naujausios technologijos, mažinamas nedarbo lygis.

VšĮ „Investuok Lietuvoje“ (tiesioginių užsienio investicijų plėtros agentūra prie Ūkio ministerijos) teigimu, užsienio investicijos šaliai yra naudingos tik tuomet, kai jos kurią pridėtinę vertę ir kelia žmonių pragyvenimo bei visos ekonomikos lygį.

I. Pekarskienės, D. Laskienės (2012) teigimu, Lietuvos ekonomikos atsigavimas po ekonominės krizės nemaža dalimi priklauso nuo investicinių procesų bei eksporto rinkų būklės. Euro zonoje įsisiūbavus valstybių skolų krizei, sumenkęs daugelio ES šalių konkurencingumas neleidžia tikėtis greito problemos sprendimo – tai blogina verslo lūkesčius bei stabdo investicijas ES valstybėse.

Apibendrinant galima teigti, kad inovacijos ir mokslinė-technologinė pažanga pramonėje įtakoja ekonomikos augimą, užimtumą, pajamų, kainų pokyčius bei pritraukia vietines ir užsienio investicijas. Investicijos duoda teigiamus rezultatus, kai duoda naudą valstybei ir jos žmonėms bei kuria ilgalaikę naudą ekonomikai. Visi šie veiksniai sudaro sąlygas įmonių, pramonės šakų ir šalių veiklos efektyvumo bei konkurencingumo didinimui.

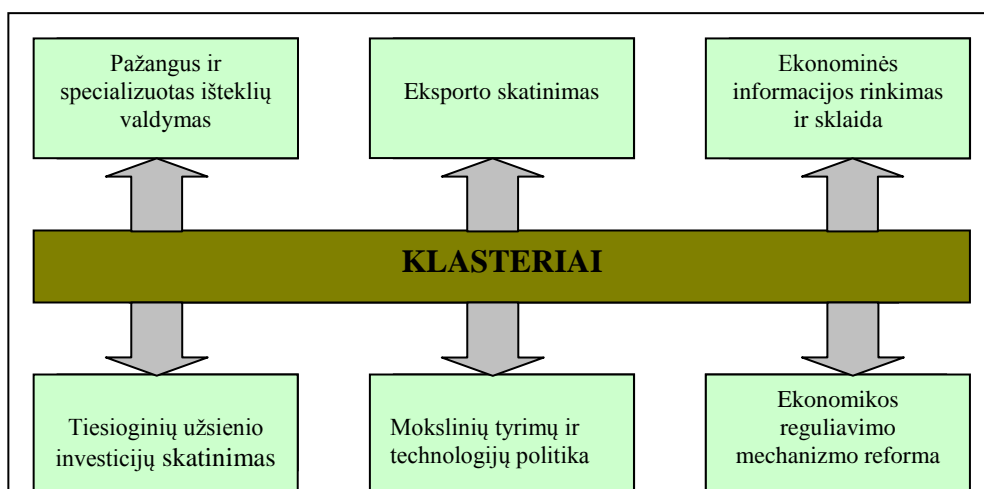
2.2.2. Klasterių kūrimosi įtaka konkurencingumui

Klasteris – tai įmonių ir (arba) mokslo ir studijų institucijų bei kitų subjektų santalka, funkcionuojanti partnerystės principu, kurios nariai, veikdami tarpusavyje susijusiose įvairiose ekonominės veiklos ir iniciatyvų srityse, siekia padidinti ekonominę veiklos efektyvumą. (Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, 2014).

M. Porter (2000) pateikia tokį klasterio apibrėžimą: „**klasteris** – tai geografinė tarpusavyje susietų įmonių, specializuotų tiekėjų, paslaugų teikėjų, susietų pramonės šakų įmonių ir tam tikros krypties asocijuotų institucijų (prekybinių/gamybinių asociacijų, universitetų, mokymo įstaigų), kurios konkuruoja, bet taip pat ir bendradarbiauja, koncentracija“.

R. Jucevičius (2008), „klasterius apibrėžia siaurąja ir plačiąja prasme. Klasteris siaurąja prasme yra ekonominė aglomeracija, kurią sudaro įmonės, veikiančios viena su kita susijusiose ir vieną kitą palaikančiose veiklos srityse. Plačiąja prasme klasteris yra regiono/sectoriaus socialinė gamybos ir inovacijų sistema, pasižyminti didele koncentracija veikėjų su skirtingomis kompetencijomis“.

V. Navicko ir A. Malakauskaitės (2008) teigimu, „klasteriai suvokiami kaip geografiniai tarpusavyje susijusių tam tikros srities įmonių ir asocijuotų institucijų susitelkimai, kuriuos jungia informacijos tinklai ir vertės (sąnaudų) grandinės elementai.“ (žr. 5 pav.).

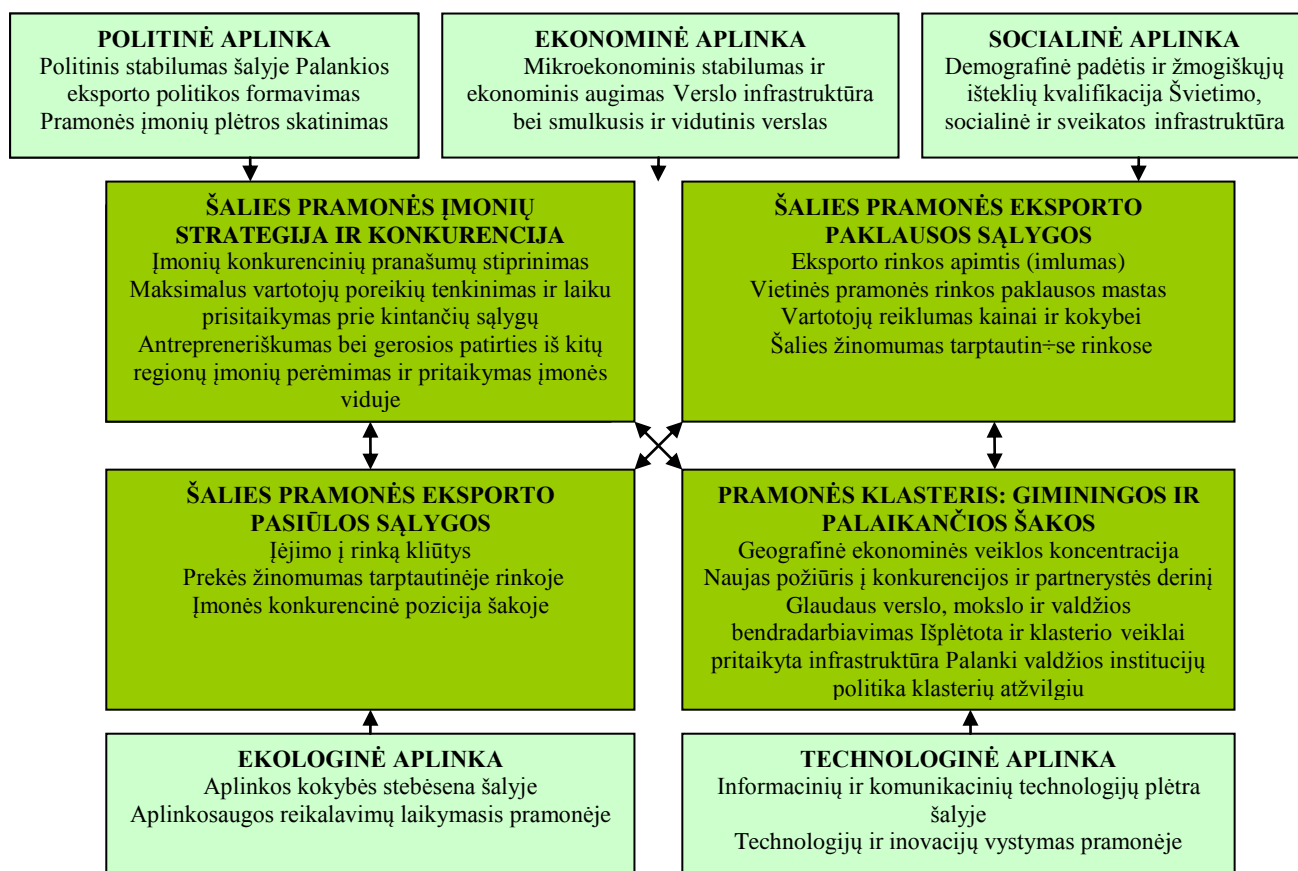
5 pav. Klasterių ir bendrosios makroekonominės politikos ryšys (Porter, 2000) (sudaryta remiantis Navickas V, Malakauskaitė A. (2008))

M. Porteris atskleidė klasterių ir valdžios institucijų reguliuojamų ekonominių veiklos sferų tarpusavio ryšį, kurie labai svarbūs šalies ūkio konkurencingumui.

Klasteriai padeda didinti įmonių produktyvumą – jos gali greičiau, lanksčiau ir mažesnėmis sąnaudomis prieiti prie klasteryje esančios informacijos, skatina inovacijų kūrimą, o inovacijos skatina pelningumo augimą, todėl padidėja dalyvaujančių įmonių pelnas, klasteriai jungia skirtingų kompanijų veiklos sritis, kurios viena kitą papildo. Klasteryje dalyvaujančių įmonių produktyvumo, orientacijos į inovacijas ir naujų verslo rūšių atsiradimo rezultatas – augantis šalies konkurencingumas (Navickas, Malakauskaitė, 2008).

Lietuvos klasterių plėtros koncepcijoje (2014) teigiama, kad klasterių kūrimas padeda plėtoti naujas idėjas ir verslą, sparčiau perduoti žinias ir diegti technologijas, kurti produktus, gerinti darbo ir produktų kokybę, technologinį turinį, kurti palankias įmonių produktyvumo, didinimo sąlygas, mažinti veiklos kaštus, skatinti eksporto plėtrą, mažinti riziką ir didinti sėkmės tikimybę, padėti MVĮ įsiliesti į pasaulinius žinių ir inovacijų tinklus, išnaudoti jų teikiamas galimybes kuriant didesnę pridėtinę vertę, didinti konkurencingumą ir užimtumą .

E. Meilienė, V. Snieška (2010) pateikia veiksnų modelį, kuris įtakoja šalies pramonės eksporto konkurencingumą (žr. 6 pav.).

6 pav. Šalies pramonės eksporto konkurencingumo modelis (adaptuota pagal Meilienė E, Snieška V. (2010))

6 pav. pateiktame pramonės konkurencingumo modelyje vieną grupę, kuri įtakoja eksportą sudaro pramonės klasteris (giminingos ir palaikančios šakos). Šioje grupėje išskirti veiksniai (geografinė ekonominės veiklos koncentracija, naujas požiūris į konkurencijos ir partnerystės derinį, glaudaus verslo, mokslo ir valdžios bendradarbiavimas, išplėtota ir veiklai pritaikyta infrastruktūra, palanki valdžios institucijų politika klasterių atžvilgiu) daro teigiamą įtaką eksporto konkurencingumui.

Klasterių ekspertas prof. R. Jucevičius (2009) pateikia klasterių ideologijos privalumus ir ribotumus (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Klasterių ideologijos privalumai ir ribotumai (sudaryta remiantis Jucevičius R. (2009))

Klasterių ideologijos privalumai	Klasterių ideologijos ribotumai
<p>Valstybei klasterių skatinimas leidžia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atsisakyti nepasiteisinusios intervencionistinės politikos praktikos remiant konkrečias įmones, dėmesį kreipiant į našų regioninių darinių kūrimą <p>Įmonėms dalyvavimas klasteryje leidžia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pasiiekti specializaciją ir masto ekonomiją • Sumažinti logistikos ir sandėlių sąnaudas • Prieiti prie specializuotos darbo jėgos šaltinių • Prieiti prie profesionalių specializuotų paslaugų infrastruktūros • Prieiti prie kapitalo rinkų • Lengviau patekti į išorės rinkas • Kolektyviai dalyvauti tenkinant didelius užsakymus • Prieiti prie naujausios specializuotos savo veiklos srities informacijos <ul style="list-style-type: none"> • Pakelti savo žinių lygį bendraujant su šalia veikiančiais artimų sričių profesionalais • Pasinaudoti šalia esančių įmonių papildančiomis kompetencijomis • Daryti didesnę įtaką politikos sprendimams <ul style="list-style-type: none"> • Didesnis potencialas inovacijoms, kylančioms iš glaudžių veikėjų tarpusavio ryšių ir jų turimų unikalių žinių bei gebėjimų. 	<p>Problemos, susijusios su klasterio kaip politikos objekto neapibrėžtumu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sunku apibrėžti klasterio geografines ribas • Sudėtinga nustatyti ryšių tarp klasterio veikėjų pobūdį <ul style="list-style-type: none"> • Dėl statistinių duomenų klasifikavimo problemų klasteris neretai sutapatinamas su ūkio sektoriumi • Ne visi klasteriai yra inovatyvūs <p>Ribotumai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klasterių politika gali būti klaidingai orientuota į statinių ekonominių aglomeracijų, o ne dinamiškų ir inovatyvių darinių rėmimą • Potenciali grėsmė dėl regioninės specializacijos • Galima informacijos ir galios asimetrija klasteryje • Yra valdžios klaidos galimybė įgyvendinant klasterių politiką • Klasteriai – ne vienintelis inovacinės veiklos organizavimo būdas regione

Pasak R. Jucevičiaus (2009), klasteriai turi ne tik daugybę privalumų, kurie skatina konkurencingumą, bet ir savo veikloje susiduria su kliūtimis. Klasterių politikos didžiausia vertė yra ta, kad jos formavimas priverčia visus regione veikiančius dalyvius – įmones, organizacijas, institucijas – žvelgti į savo regioną kaip į daugelio susijusių dalyvių produktyvių ryšių visumą, ieškant bendrų veiklos galimybių bei unikalumo.

Priežastys, slopinančios sėkmingą klasterių veiklą, – pasitikėjimo tarp klasterio įmonių stoka ir nevienodas vadybinis lygis, stipri priklausomybė nuo išorės finansinės paramos, kompetencijų trūkumas (Skaržauskienė, Gudelytė, Lančiskienė, 2014).

Lietuvos Ūkio ministerija pripažįsta strateginę klasterizacijos naudą šalies ekonomikai ir sutinka, kad egzistuoja informacijos ir klasterių specialistų trūkumas, kurie kvalifikuotai galėtų įvertinti praktines klasterių kūrimo galimybes Lietuvoje.

Galima teigti, jog mokslinėje literatūroje nėra vieningo klasterių apibrėžimo ir klasifikavimo sistemos, tačiau galima išskirti pagrindinius bruožus, apibūdinančius klasterius. Klasteris – tai tarpusavyje susijusių įmonių, tiekėjų, mokslo įstaigų, įvairių institucijų siekiančių padidinti veiklos efektyvumą ir konkuruojančių tarpusavyje organizacija. Klasteriai skatina ekonomikos augimą, pritraukia naujas technologijas, investicijas, skatina eksportą, daro didesnę įtaką politiniams sprendimams, lengviau prieina prie kapitalo ir išorės rinkų ir kt. Tačiau klasteriai susiduria ir su sunkumais (politiniais, finansiniais, informaciniais ir kt.), kurie riboja jų veiklą stabdo konkurenciją.

2.3. Teoriniai konkurencingumo vertinimo modeliai ir metodai

Įmonės, šalies ar pramonės sektoriaus konkurencingumo vertinimas yra plačiai paplitęs tyrimų būdas. Užsienio ir Lietuvos mokslinėje literatūroje pateikiama įvairūs modeliai bei metodai, kurie naudojami konkurencingumui tirti. Konkurencingumo tyrimo metodus analizavo (Porter, 1990; (Rugman, 1991, 1993, 2000, Moon, Rugman and Verbeke, 1995; Cho, Moon, 2000; Rugman, Hodgetts, 2000) daugelis mokslinės literatūros autorių.

G. Mitkutė, L. Nagreckaitė (2005) pateikia populiariausius ir dažniausiai naudojamus modelius kurie evoliucijos eigoje plėtėsi, tobulėjo priklausomai nuo situacijos rinkoje ir kurie tinka įmonės, šalies ar pramonės šakos konkurencingumui tirti:

- Deimanto M. Porter (penkių konkurencinių jėgų) modelis;
- Modifikuotas M. Porter penkių jėgų modelis;
- Dvigubo Deimanto modelis;
- PwC pramonės konkurencingumo tyrimo modelis;
- Apibendrintas Dvigubo deimanto modelis;
- Devynių veiksmių modelis.

A. Liučvaitienės ir K. Peleckio (2011) teigimu, norint pritaikyti konkurencingumo modelius, reikia įvertinti jų privalumus ir trūkumus bei pritaikymo galimybes. 8 lentelėje pateikiamos dažniausiai sutinkamos konkurencingumo vertinimo metodikos (M. Porter, Pasaulio banko, Europos Komiteto, Naujosios Zelandijos Tyrimo, mokslo ir technologijų ministerijos, Vietinių išlaidų sąnaudų, Lietuvos ūkio instituto) ir tyrimams naudojami rodikliai.

Iš pateiktų konkurencingumo tyrimams naudojamų metodikų dažniausiai naudojamos yra M. Porter metodika ir Lietuvos ūkio instituto pateikta metodika, tiriant atskirus rodiklius.

8 lentelė. Konkurencingumo vertinimo metodikų palyginimas (adaptuota pagal Liučvaitienė A., Peleckis K. 2011).

Metodika	Metodikos esmė	Naudojami rodikliai
M.Porterio metodika (Портр, 2000)	Ekonominio subjekto konkurencinio pranašumo trukmė priklauso nuo subjekto pelningumo, lemiamo penkių jėgų.	1) vidiniai veiksniai: paklausos sąlygos; susiję sektoriai; ūkio subjekto strategija, struktūra ir konkurencija; 2) išoriniai veiksniai: Vyriausybė; tarptautinė veikla.
Pasaulio banko metodika (The Competitiveness of European industry, 1999)	Šioje metodikoje duomenų bazę sudaro 49 rodikliai, leidžiantys įvertinti šalies ekonominę būklę bei konkurencingo verslo plėtojimo galimybes.	1) bendrieji ūkio raidos rodikliai (BNP, BNP metinis augimas, pajamų pasiskirstymo standartinis nuokrypis); 2) makroekonominių ir tarptautinių ekonominių ryšių rodiklių (investicijų, produktyvumo, eksporto struktūros) dinamika; 3) finansinių rodiklių (užsienio skola, kainų įtaka BVP augimui, vertybiniai popieriai) dinamika; 4) infrastruktūros (ryšiai, keliai, elektra.
Europos Komiteto metodika (The Competitiveness of European industry, 1999)	Šiuolaikinėje, greitai besikeičiančių sąlygų pasaulinėje ekonomikoje vienu iš svarbiausių konkurencingumą įtakančių veiksnių yra gebėjimas prisitaikyti prie sparčiai tobulėjančių technologijų ir greitai reaguoti į pasikeitimus	1) gamybos apimties ir darbo produktyvumo (kaip sukurtos pridėtinės vertės ir metinio darbuotojų skaičiaus santykis) metinis pokytis; 2) užimtumo metinis pokytis; 3) vidutinių metinių gamybos, eksporto ir importo pokyčiai (eksporto augimo tempams viršijant gamybos augimo tempus, ir eksporto apimtims augant greičiau nei importui, daroma išvada, kad šalies konkurencingumas tarptautinėse rinkose didėja arba išlaikomas pastovus lygis); 4) specializacijos ir koncentracijos rodikliai: Koncentracijos koeficientai; Herfindalio indeksas; dalių standartinis nuokrypis (sektorių dispersijos matas); specializacijos koeficientai: Ballaso indeksas, geografinės specializacijos rodiklis; nepanašumo indeksas (absoliučių skirtumų suma).
Naujosios Zelandijos Tyrimo, mokslo ir technologijų ministerijos metodika (The World Competitiveness Yearbook, 1996)	Šalies ūkio sektoriai suskirstyti į keturias grupes pagal technikos ir technologijų naudojimo lygį, t.y. aukštų, vidutiniškai aukštų, vidutiniškai žemų ir žemų technologijų.	eksporto/importo koeficientas; importo prasiskverbimo ir atvirumo užsienio konkurencijai rodikliai; eksporto specializacija; vidaus sektoriaus prekybos rodiklis.
Vietinių išteklių sąnaudų metodika (Lietuvos pramonės konkurencingumo įvertinimas, 2000)	Įvertinamas viso šalies ūkio, konkretaus sektoriaus arba prekių grupės konkurencingumas trumpalaikiu ir vidutinės trukmės laikotarpiu. Gaminama produkcija laikoma konkurencinga jei DRC rodiklis yra mažesnis už 1. Jei DRC lygi 1 arba viršija 1, produkcija yra nekonkurencinga.	DRC (produkcija konkurencinga, jei $DRC > 1$). DRC – vietinių išteklių išlaidų rodiklis.

Lietuvos ūkio instituto metodika (Lietuvos pramonės konkurencingumo įvertinimas, 2000)	Konkurencingumo įvertinimas atliekamas remiantis Lietuvos užsienio prekybos bei pramonės veiklos rodikliais ir jų palyginimu su atitinkamais ES - 15 šalių rodikliais.	1) atskleistas santykinis pranašumas; atskleistas konkurencinis pranašumas; Lietuvos prekių eksporto dalis ES šalių atitinkamų prekių eksporte; ES šalių prekių importo dalis, kurią sudaro Lietuvos prekių eksportas; prekių eksporto dalis visame Lietuvos eksporte; prekių eksporto į ES dalis visame Lietuvos eksporte į ES; grynosios pajamos iš Lietuvos prekių eksporto; 2) darbo produktyvumas (pagal pagamintą produkciją); darbo produktyvumas (pagal pridėtinę vertę); darbo produktyvumo augimo tempai; pramonės produkcijos apimtys augimo tempai; darbuotojų skaičiaus augimo tempai; 3) produktų kokybė, technologijų lygis, vartotojų aptarnavimo lygis, naujovių diegimas, rinkodara, darbo jėgos kvalifikacija; 4) mokslo tyrimai ir plėtra; darbo jėgos išteklių kokybinis lygis; finansinių išteklių prieinamumas; veiklos infrastruktūros lygis.
--	--	--

Pasak V. Navicko, A. Malakauskaitės (2010), plačiausiai taikomos mezo- lygmens (ekonomikos sektorių) konkurencingumo vertinimo metodikos gali būti suskirstytos į šias grupes:

- Makroekonominių ir šakos įmonių ekonominės veiklos rezultatų analizė;
- Lyginamoji analizė;
- M. E. Porterio „Deimanto“ modelis.

A. Liučvaitienė, K. Peleckis (2011), vadovaujantis pramonės konkurencingumo vertinimo būdais, tiriant konkurencingumą vertinimo metodus siūlo suskirstyti į šias grupes:

1. Įvairiapusis visų šalies ūkio šakų arba kurios nors vienos šakos konkurencingumo įvertinimas;
2. Gamybinių grupių analizė;
3. Atskiro produkto (prekės) konkurencingumo nustatymas;
4. Veiklos aplinkos vertinimas.

Remiantis atliktais tyrimais (Rutkauskas, 2008; Saisana ir kt., 2005; Ramanauskas, 2004) konkurencingumo vertinimo metodai sugrupuoti į šias grupes:

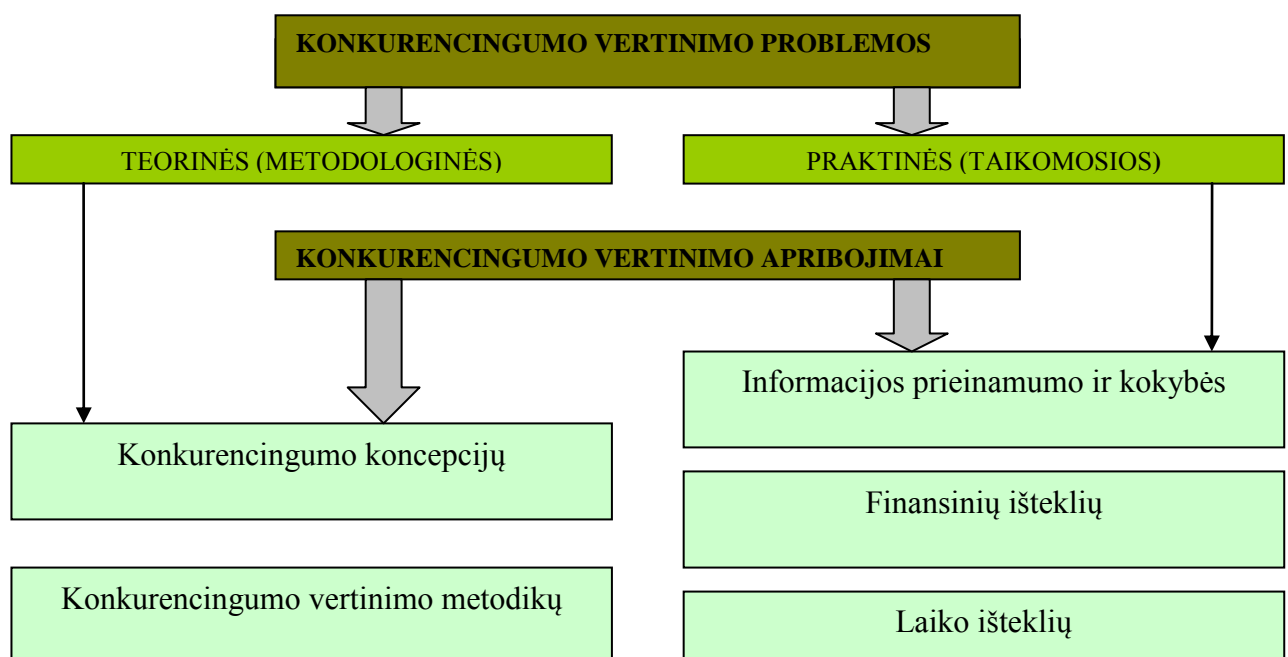
- Metodai, vertinantys bendrą šalies ar regiono konkurencingumą tarptautiniu, šalies ar regioniniu lygmeniu;
- Metodai, vertinantys dalinį šalies ar regiono konkurencingumą tarptautiniu, šalies ar regioniniu lygmeniu (Bruneckienė, 2010).

Ekonominės literatūros autoriai siūlo vertinti konkurencingumą įvairiais rodikliais. Plačiai naudojama konkurencingumo vertinimo rodiklių sistema pateikta A.L.Claros, M.E. Porter, K.Schwob (2005), pagal kurią šalys suskirstomos į dvi grupes: novatoriškas ir nenovatoriškas. Novatoriškomis šalimis laikomos tos šalys, kuriose registruotų ūkių yra daugiausia. Šių šalių papildomai vertinamas technologijos ir vystymosi lygis (Liučvaitienė, Peleckis, 2011).

A. Čibinskienė, J. Pridotkienė (2011) išskiria konkurencingumui vertinti naudojamus rodiklius:

- **Užsienio prekybos rodikliai:** eksporto ir importo apimtis, jų kitimo dinamika, užsienio rinkos dalis bei augimo tempai, eksporto efektyvumo rodikliai.
- **Rinkos dalies rodikliai:** įmonės rinkos dalis, pardavimų augimo tempai vietinėje rinkoje, palyginus su visa rinka.
- **Finansiniai rodikliai:** įmonės likvidumo ir finansinės rizikos koeficientai, apyvartumo bei pelningumo rodikliai, akcijų pelningumo ir jų rinkos vertės kitimo dinamika, sąnaudų dydis pagal atskirus straipsnius.
- **Produktyvumo rodikliai:** pardavimų metinės apimties vertinė išraiška bei per metus sukurta pridėtinė vertė, tenkanti vienam darbuotojui, produktyvumo rodiklių dinamika, atspindi konkurencingumo lygio kitimą per tam tikrą laikotarpį.
- **Rinkodaros rodikliai:** produktų ir paslaugų kokybės charakteristikos, klientų aptarnavimo kokybė, naujausių technologijų naudojimas, pardavimų tinklas, reklama, įmonės įvaizdis, rinkodaros išlaidų apimtis.
- **Plėtos rodikliai:** investicijų apimtis, išlaidos mokslo tiriamiesiems darbams.

Kaip teigia V. Navickas, A. Malakauskaitė (2010), mokslinėje literatūroje pateikta daug ir įvairių metodų ir metodikų konkurencingumui tirti, tačiau jų panaudojimo galimybės specifinėse ūkio šakose yra ribotos dėl informacijos trūkumo daugeliui rodiklių apskaičiuoti. Vertinant konkurencingumą, susiduriama su įvairiomis problemomis ir apribojimais, kurie yra pateikti 7 pav.

7 pav. Konkurencingumo vertinimo problemos (V. Navickas, A. Malakauskaitė, 2010)

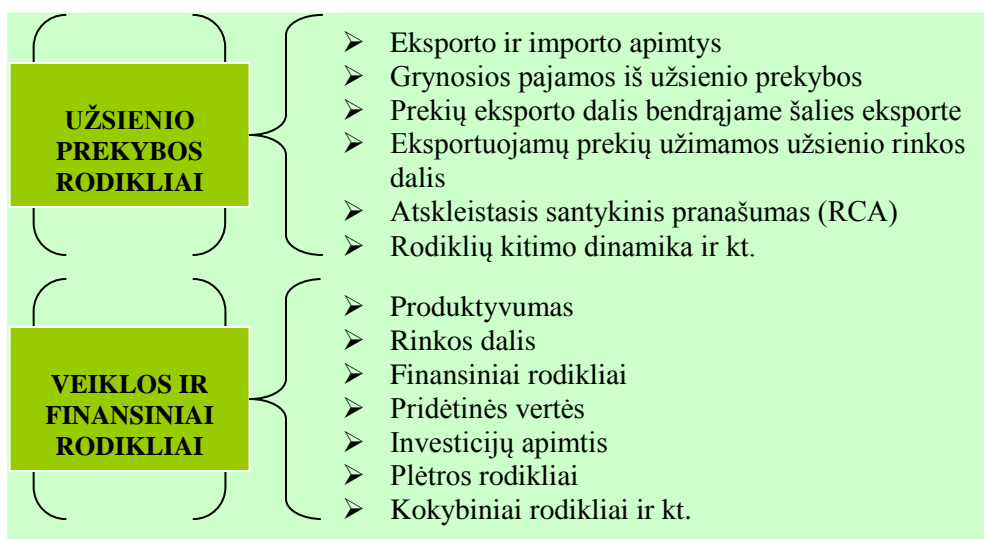
Pasak mokslinės literatūros autorių V. Navicko, A. Malakauskaitės (2010), „konkurencingumo vertinimo problemos skirstomos į teorines (metodologines) ir praktines (taikomąsias), išreiškiančias konkrečias konkurencingumo vertinimo metodikų taikymo problemas“.

Apibendrinant galima teigti, kad konkurencingumui tirti yra naudojama daug ir įvairių metodų ir metodikų. Labai svarbiu laikomas M. Porter konkurencingumo modelis ir jo variacijos. Tyrimų atlikimo metodai ir jų metu panaudojami rodikliai padeda įvertinti šalies ekonominę būklę bei konkurencingo verslo plėtojimo galimybes, nustatyti pramonės konkurencingumą tarptautinėse rinkose, prisitaikyti prie naujų technologijų ir greitai reaguoti į pasikeitimus. Tiriant konkurencingumo lygį susiduriama su apribojimais ir informacijos trūkumu.

2.3.1. Įvairiapusis šalies pramonės konkurencingumo vertinimo metodas

Šalies (kartais tik jos atskiro sektoriaus, šakos) tyrimo tikslas – nustatyti konkurencingus šalies ūkio sektorius bei įvertinti jų plėtros perspektyvas tarptautinėse rinkose. Tam gali būti naudojami statistiniai duomenys apie užsienio prekybos rodiklius (eksporto ir importo apimtys, grynosios pajamos iš užsienio prekybos ir pan.) bei atskirų pramonės šakų veiklos ir finansiniai rodikliai (darbo produktyvumo, produkcijos apimtys, pridėtinės vertės rodikliai, investicijų apimtys, aukštos kvalifikacijos darbuotojų santykinė dalis ir pan. (Liučvaitienė, Peleckis, 2011).

A. Gapšys ir kt. (2013) akcentavo, kad šios grupės tyrimai yra itin įvairialypiai, o naudojamų rodiklių skalė labai plati. Mokslinėje literatūroje pramonės šakos konkurencingumą apibūdinančius rodiklius galima suskirstyti į dvi grupes (žr.8 pav.) :

8 pav. Įvairiapusio visų šalies ūkio šakų arba kurios nors vienos šakos konkurencingumo įvertinimo rodikliai (sudaryta remiantis Gapšys ir kt., 2013)

Iš visų pateiktų konkurencingumo vertinimo rodiklių galima išskirti **eksporto ir importo rodiklius bei jų kitimo dinamiką**. Užsienio prekybos rodiklių analizė apima ūkio šakos rodiklių vertinimą ir šių rodiklių palyginimą su visos šalies, pasaulio ar ES šalių vidutiniais rodikliais. Šaka arba sektorius laikomas konkurencingu, jei lyginamoji dalis ir rodiklių vertės viršija pasaulio ar ES šalių atitinkamos šakos ar sektoriaus vidutinę lyginamąją dalį ir rodiklių vertes.

Vienas iš pagrindinių rodiklių, kurio pagalba apskaičiuojamas konkurencingumo lygis šakoje yra **atskleistojo santykinio pranašumo (RCA) rodiklis**.

Atskleistąjį santykinį pranašumą (RCA) pirmasis nagrinėjo mokslinės literatūros autorius Liesner (1958). RCA indeksą išstobulino B. Balassa (1965). Indeksas skaičiuojamas remiantis struktūriniais tarptautinės prekybos rodikliais. Santykiškai didelė šalies dalis eksporto rinkose atskleidžia santykinį pranašumą ir atvirkščiai, santykiškai maža jos dalis – santykinį nepranašumą (Pitts, 1998).

RCA indeksą nagrinėjo užsienio ir Lietuvos mokslininkai (Vollrath, 1991; Havrila, 2003; Lamy, 2003; DeRosa, 1997; Ferto, 2003; Fukasaku, 1992; Jasinskaitė, 2001; Vitunskienė, Serva, 2006 ir kt.), nors ši sritis yra pilnai neiširta ir sukelia daug prieštaravimų ir diskusijų.

Remiantis V. Vitunskiene ir E. Serva (2006), galima pateikti atskleistojo santykinio pranašumo (RCA) rodiklio formulę:

$$RCA = \frac{X_{ij} / X_j}{X_{iw} / X_w}$$

X_{ij} – pramonės šakos (produkto) i eksporto vertė šalies j ;

X_j – visa eksporto vertė šalies j ;

X_{iw} – pramonės šakos (produkto) i pasaulinio (regiono) w eksporto vertė;

X_w – visa pasaulinio (regiono) w eksporto vertė.

RCA indekso reikšmė didesnė už vienetą rodo, jog tam tikros prekės viso šalies eksporto dalis didesnė už atitinkamą jos dalį nagrinėjamoje šalių grupėje. Tai reiškia jog šalis turi santykinį pranašumą atitinkamų šalių atžvilgiu. Jei rodiklio reikšmė lygi vienetui, šalis turi neutralų santykinį pranašumą (padėtis rinkoje vidutinė). Mažesnė už vienetą reikšmė rodo prastesnę už vidutinę padėtį rinkoje.

Pasak V. Vitunskienės ir E. Servos (2006) – „RCA indekso naudojimo paskirtis:

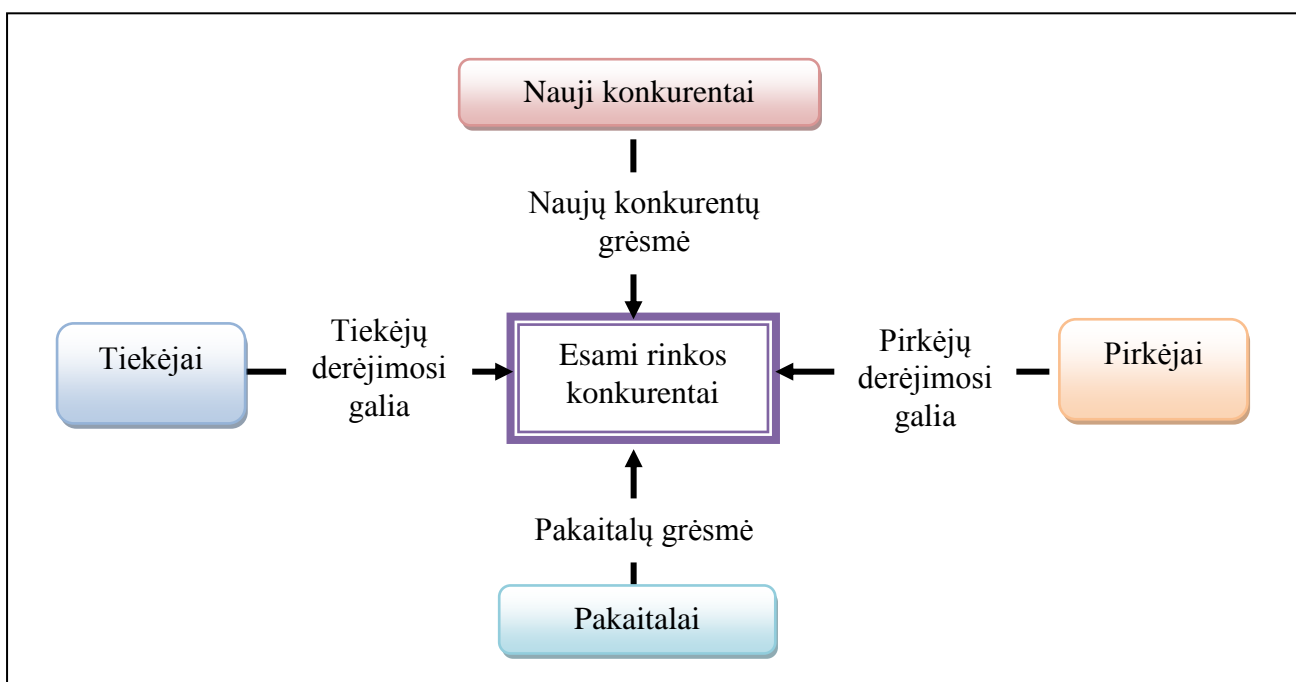
- vienas iš plačiausiai naudojamų tarptautiniams prekybiniais santykiams nagrinėti rodiklių;
- prekybos srautų rodiklis, naudojamas šalies specializacijai nustatyti;
- naudojama šalies silpnosioms ir stipriosioms šakoms/sektoriams nustatyti;
- indeksas naudojamas kaip tarptautinio konkurencingumo indikatorius;
- naudojamas kaip vienas iš bazinių tarptautinės prekybos indikatorių“.

Apibendrinant įvairiapusį, tradicinį šalies (arba atskiro sektoriaus, šakos) konkurencingumo vertinimo modelį, galima teigti, kad jis naudojamas nustatyti konkurencingus šalies ūkio sektorius bei įvertinti jų plėtros perspektyvas tarptautinėse rinkose. Tyrimams naudojami statistiniai užsienio prekybos ir veiklos bei finansiniai rodikliai, iš jų dažniausiai taikomi eksporto ir importo rodikliai ir jų kitimo dinamika bei atskleistojo santykinio pranašumo (RCA) rodiklis. Rodiklių analizė apima ūkio šakos (sektoriaus) rodiklių vertinimą ir šių rodiklių palyginimą su visos šalies, pasaulio ar ES šalių vidutiniais rodikliais. Šis vertinimo metodas padeda nustatyti šalies (sektoriaus) konkurencingumą rinkose.

2.3.2. M. Porter konkurencingumo modelis ir jo variacijos

Pramonės įmonių (gamybinių) grupių analizė atliekama, kai analizuojami pasirinkto sektoriaus ryšiai su kitais sektoriais. Ji apima ne tik konkrečios ūkio šakos subjektus, bet ir gamybos procese būtinų prekių ir paslaugų tiekėjus. Ši analizė atliekama remiantis **M. Porterio pasiūlyta metodika**, kur nagrinėjamas visas produkto gamybos procesas nuo žaliavų gavimo iki jo pateikimo vartotojui

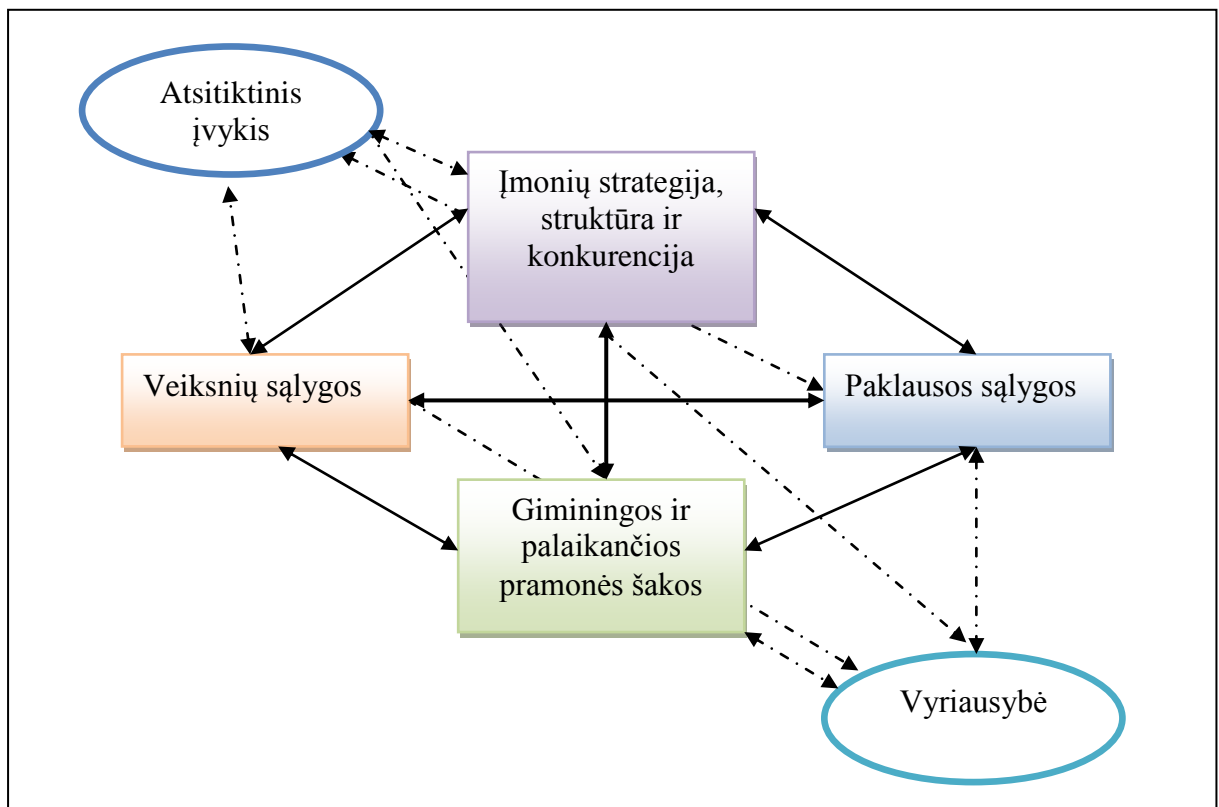
M. Porter Deimanto (penkių jėgų) modelis. Vienas populiariausių bei dažniausiai naudojamų konkurencingumo tyrimo modelių yra amerikiečių mokslininko M. Porter 1990 m. pateiktas modelis (žr. 9 pav.). Šis mokslininkas sukūrė naują konkurencingumo koncepciją, kuri rėmėsi penkių rinkoje veikiančių jėgų sąveika. Toks naujas požiūris į konkurencingumą bei jo tyrimus buvo revoliucija pasaulinėje ekonomikoje. Deimanto modelis tinka įmonės, šalies ar pramonės šakos/segmento konkurencingumui tirti.

9 pav. M. Porter Deimanto modelis (sudaryta remiantis G. Mitkute, L. Nagreckaite, 2005)

Kaip matome iš 9 paveikslo kiekviena iš šių penkių jėgų turi savo struktūrinius veiksnius (tiekių derėjimosi galia, pirkėjų derėjimosi galia, pakaitalų grėsmė, naujų konkurentų atėjimo grėsmė, jau esama rinkos konkurencija), kurie įtakoja įmonę, pramonės šaką ar šalį konkurencinėse kovose. Norint įgyti konkurencinį pranašumą bei sumažinti trūkumus verta labai atidžiai išanalizuoti kiekvieną iš šių veiksmių bei jų sudaromąsias dalis. Įvertinus, šių struktūrinių veiksmių gausą bei įvairovę dar kartą galima įsitikinti, jog konkurencingumo sąvoka yra labai įvairi ir daugiaspektrė (Mitkutė, Nagreckaitė, 2005).

M. E. Porterio „Nacionalinio deimanto“ modelis. Pasak R. Mozūraitienės, E. Jasinsko, Ž. Simanavičienės (2011) M. Porterio pasiūlytas konkurencinių pranašumų „Nacionalinio deimanto“ modelis yra plačiai taikomas šalių, regionų ir atskirų pramonės šakų konkurencingumo analizei (žr. 10 pav.).

10 pav. M. Porterio „Nacionalinio deimanto“ modelis
(sudaryta remiantis R. Mozūraitiene, E. Jasinsku, Ž. Simanavičiene (2011))

M. Porterio metodologija grindžiama keturiais pagrindiniais tarpusavyje susijusiais vidiniais elementais: veiksmių sąlygomis, vietinės paklausos sąlygomis (rinka), susijusiomis ir palaikančiomis šakomis (klasteriais ir verslo sistemomis), įmonių strategijomis ir valdymu. Taip pat išskiriami dar du šalutiniai – išoriniai veiksniai, turintys tiesioginės ir netiesioginės įtakos konkurenciniam situacijai: vyriausybės vaidmuo bei atsitiktinės galimybės.

Veiksnių sąlygos – veiksnį sudaro keletas elementų: baziniai šalies veiksniai, konkurencingumo veiksniai, bendrieji veiksniai, specializuojantys veiksniai. Mokslinės literatūros autoriai V. Gražulis, J. Jagminas (2008) šiam veiksniai priskiria ekologinę bei demografinę padėtį, darbo jėgos kvalifikacinius įgūdžius. Svarbiausiais organizacijos ištekliais tampa nebe klasikiniai ištekliai, tokie kaip darbas, žemė ir kapitalas, bet svarbiausias išteklius yra joje dirbantys darbuotojai (Mozūraitienė, Jasinskas, Simanavičienė, 2011). Pasak Ž. Simanavičienės, J. Bruneckienės, I. Šimberovos (2007), „veiksnių perteklius gali pakenkti kuriant konkurencinį pranašumą, o jų trūkumas dažnai skatina inovacijas ir sukuria ilgalaikį šalies ir pramonės šakos konkurencinį pranašumą“.

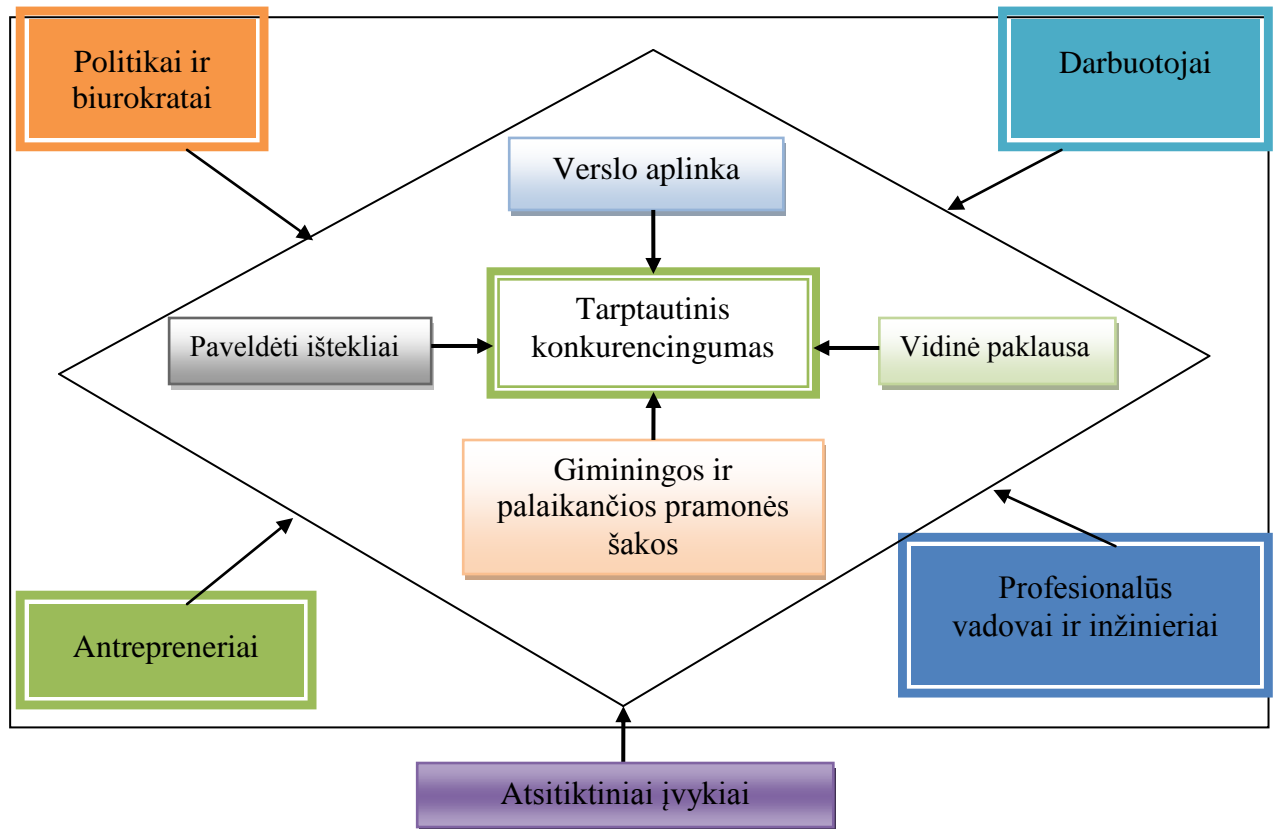
Paklausos sąlygos (rinka). Paklausos sąlygas sudaro inovacijų ir technologinių pažangų jėgos bei vartotojų poreikiai. Didesnė paklausa šalies vidaus rinkoje skatina naujoves ir investicijas, todėl šalies ir pramonės šakos konkurencinis pranašumas tarptautiniu mastu tiesiogiai susijęs su stipria ir reiklia vietos rinka.

Susiję ir aptarnaujantys pramonės sektoriai – pramonės sektoriai, kurie gali kooperuotis, tuo pačiu įmonės gali įgauti konkurencinių pranašumų – jos gali sukonzentruoti pajėgumus pagrindinei veiklai vystyti, o likusią palikti tiekėjams. M. Porter šį veiksnį įvardija kaip pagal geografinį principą sukonzentruotų, sąveikaujančių, vykdančių bendrą veiklą ir savo specifine veikla papildančių viena kitą pramonės šakų, vietos tiekėjų, mokslo institucijų ir kitų organizacijų sistemą. Šią sistemą M. Porter pavadino klasteriu (Simanavičienė ir kt., 2007).

Įmonės strategija, struktūra ir konkurencija. Įmonių kūrimo, veiklos organizavimo ir valdymo efektyvumas iš dalies priklauso nuo šalies teisinių sąlygų ypatumų, o konkurencija sektoriaus viduje yra svarbus įmonių konkurencinių pranašumų šaltinis. Įmonių strategija, struktūra ir konkurencingumas varijuoja ir priklauso nuo šalies kultūrinių ypatumų. M. Porter teigia, kad ne priklausomai nuo šalių skirtumų, jei įmonių strategija nebus orientuota į veiklą konkurencijos sąlygomis ir skirta ateičiai, tai tokios įmonės užsienio rinkose konkurencinio pranašumo neįgis (Simanavičienė ir kt., 2007).

Prieštaraudamas teiginiui, kad konkurenciniai šalies pranašumai susiję su paveldėtų išteklių gausa, D. S. Cho (1994) patobulino M. Porterio „Nacionalinio deimanto“ modelį ir sukūrė „**Devynių veiksnių**“ modelį (žr. 11 pav.).

Autoriai G. Mitkutė, L. Nagreckaitė (2005) teigė, devynių veiksnių modelis gali būti naudojamas tiek išsivysčiusių, tiek besivystančių šalių praktikoje. Kaip matyti šis modelis yra plačiausias, t.y. jis apima ir analizuoja daugiausia veiksnį, įtakančių konkurencingumą. Iš esmės, Devynių Veiksnių modelis yra tiesiog patobulintas M. Porter modelis. Šio modelio pranašumas yra tas, kad tiriant daugiau veiksnį gaunami tikslesni, nuodugnesni tyrimų rezultatai.

11 pav. Devynių veiksnių modelis (sudaryta remiantis Ž. Simanavičiene, J Bruneckiene, I. Šimberova (2007))

Devynių veiksnių modelio pagalba galima ištirti tiek fizinius veiksnius, tiek žmogiškuosius veiksnius. Būtent nuodugni šių veiksnių analizė leidžia spręsti kas stipriau įtakoja konkurencingumą. Taip pat šio modelio pagalba galima įvertinti atsitiktinumus, t.y. šansus. Šansai, atsitiktinumai yra nenuspėjami pokyčiai rinkoje. Tačiau jie vyksta nuolatos. Tai gali būti valiutų kurso staigūs pasikeitimai, pasikeitę naftos kainos, staigus naujų technologijų atsiradimas, politiniai pokyčiai ir t.t. - visi šie pokyčiai įtakoja konkurencingumą ir gali pasukti įmonės veiklą viena ar kita linkme. Taigi, Devynių veiksnių modelis yra pats plačiausias ir smulkmeniškiausias M. Porter Deimanto modelio evoliucijoje ir leidžia giliau pažvelgti į konkurencingumą (Mitkutė, Nagreckaitė, 2005)

Mokslinės literatūros autoriai R. Zinovjevaitė, J. Lazauskas (2012) apibendrindami daugelio autorių darbus, kurie analizavo konkurencingos aplinkos vertinimą, pritaria, jog M. Porterio modelis ir jo variacijos yra tinkamiausi konkurencinei aplinkai vertinti.

Analizuojant pateiktus M. Porter konkurencingumo vertinimo modelius ir jo variacijas, galima daryti išvadą, jog visos pateiktos konkurencingumo vertinimo metodikos gali būti naudojamos pramonės konkurencingumui įvertinti. Kadangi kiekviena ūkio šaka (sektorius) pasižymi savitomis savybėmis, todėl pasirenkant modelį, reikia atsižvelgti į turimos informacijos kiekį bei konkurencingumo vertinimo gilumą.

Apibendrinant galima teigti, kad konkurencija yra teigiamas reiškinys, skatinantis gamybos tobulėjimą, gaminių kokybės gerinimą, papildomų paslaugų teikimą, kainų mažinimą ir kt. Veiksniai įtakoiantys konkurencingumą yra labai įvairūs, bet tarpusavyje susiję ir formuoja vientisą sistemą. Juos galima suskirstyti į tris dideles grupes, kurias sudaro bendrieji veiksniai, rinkos ekonomikos pagrindinės charakteristikos ir veiklos infrastruktūros veiksniai. Iš veiksnių galima išskirti inovacijas ir mokslinę-technologinę pažangą, kurie įtakoja ekonomikos augimą, užimtumą, pajamų, kainų pokyčius bei pritraukia vietines ir užsienio investicijas. Konkurencingumui tirti yra naudojama daug ir įvairių metodų ir metodikų iš kurių dažniausiai naudojami M. Porter ir įvairiapusis, tradicinis šalies konkurencingumo modeliai. Vertinimui analizuojami statistiniai užsienio prekybos ir veiklos bei finansiniai rodikliai, iš jų dažniausiai taikomi eksporto ir importo rodikliai ir jų kitimo dinamika bei atskleistojo santykinio pranašumo (RCA) rodiklis. Tyrimų atlikimo metodai ir rodikliai padeda įvertinti šalies ekonominę būklę bei konkurencingo verslo plėtojimo galimybes, nustatyti pramonės konkurencingumą tarptautinėse rinkose, prisitaikyti prie naujų technologijų ir greitai reaguoti į pasikeitimus.

3. LIETUVOS TEKSTILĖS IR APRANGOS PRAMONĖS KONKURENCINGUMO TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrimo problema. Kokia yra dabartinė Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo situacija ir kokios ateities šios pramonės sektoriaus konkurencingumo perspektyvos?

Tyrimo metodai, instrumentai, eiga. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo vertinimas atliekamas dviem etapais. Pirmojoje dalyje aptariamas konkurencingumo tyrimo reikalingumas ir sektoriaus reikšmė šalies, ES ir pasaulio ekonomikai. Aptariama Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės struktūra, darbuotojų skaičius, eksporto ir importo problemos. Kadangi Lietuva priklauso ES, tai skyriuje aptariama ir ES tekstilės ir aprangos pramonės reikalingumas ir reikšmė ekonomikai.

Antrojoje dalyje nagrinėjami teoriniai pramonės konkurencingumo aspektai, veiksniai įtakojantys konkurencingumą. Taip pat aptariama inovacijų reikšmė ir jų reikalingumas, taip pat klasterių nauda ir kūrimosi galimybės. Šiame skyriuje apžvelgti konkurencingumo vertinimo modeliai bei metodai. Iš jų svarbiausi M. Porter konkurencingumo modelis, įvairiapusis konkurencingumo vertinimo modelis.

Remiantis teorinėje darbo dalyje išanalizuotais pramonės konkurencingumo teoriniais principais ir vertinimo modeliais bei konkurencingumo rodikliais, buvo atliktas įvairiapusis Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo įvertinimas, kuriam pritaikyti svarbiausi rodikliai ir jų kitimo tendencijos. Šiam tyrimui atlikti naudojami užsienio prekybos, materialinių investicijų rodikliai bei atliekama jų kaitos analizė. Tyrimui panaudoti užsienio prekybos rodikliai: eksportas, importas, užsienio prekybos balansas, prekių eksporto dalis bendrame šalies eksporte, prekių eksporto dalis ES šalių atžvilgiu ir vis ES eksporto atžvilgiu.

Daugiausia buvo nagrinėjami ir lyginami Lietuvos ir Europos Sąjungos eksporto ir importo rodikliai, šalies užimama vieta tarp Europos Sąjungos valstybių narių ir kt.

Siekiant nustatyti Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumą tarptautinėse rinkose, atliekama 2005-2014 m. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės, apdirbamosios pramonės šalies ir Europos Sąjungos rodiklių analizė.

Taikant teorinėje dalyje aptartą formulę apskaičiuotas atskleistojo santykinio pranašumo (RCA) rodiklis, kuris parodo Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo lygį. Šiam tyrimui atlikti naudojami Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės eksporto, visos Lietuvos eksporto ir Europos Sąjungos tekstilės ir aprangos bei visų ES-28 eksporto duomenys. Tyrimo laikotarpis apskaičiuojant atskleistojo santykinio rodiklio rodiklius 2005-2014 m.

Tyrimui buvo naudojami Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės produkcijos rodikliai, siekiant nustatyti sektoriaus konkurencingumo lygį.

Taikant teorinėje dalyje aptartą tiesioginių užsienio investicijų rodiklį, buvo skaičiuojama jo santykinė dalis Lietuvos apdirbamosios ir visos šalies vertėje.

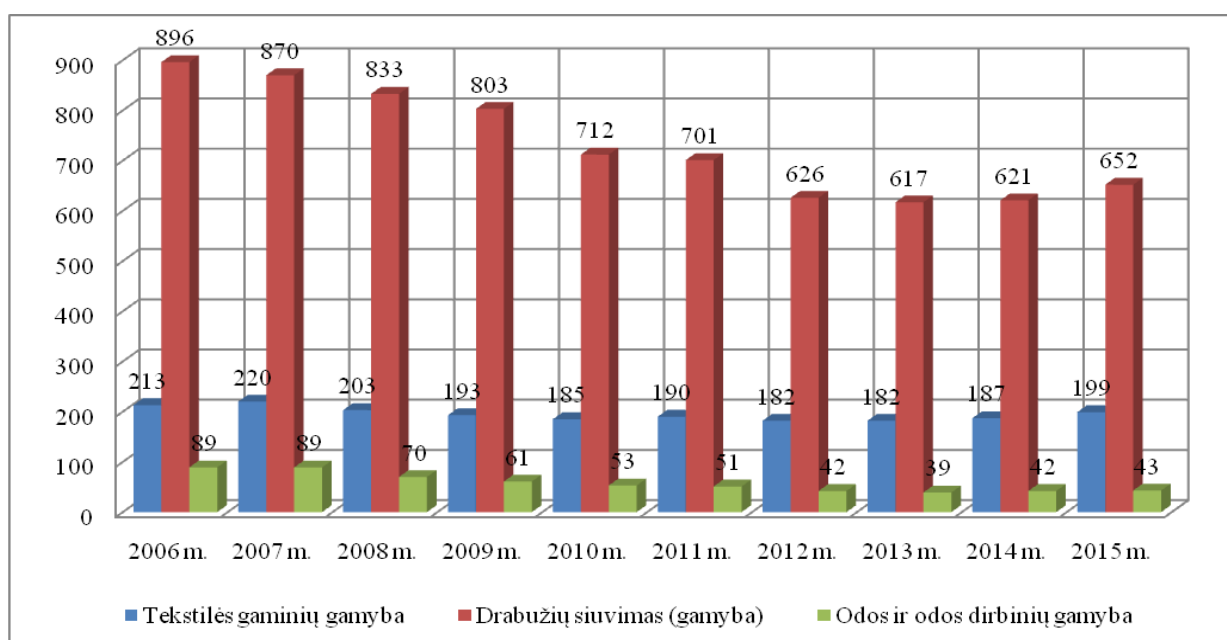
Išanalizuoti rodikliai atskleidė Lietuvos tekstilės ir aprangos konkurencingumo perspektyvas.

Darbe buvo panaudoti Lietuvos statistikos departamento, Eurostat, Euratex ir kitų užsienio statistikos organizacijų duomenys.

4. LIETUVOS TEKSTILĖS IR APRANGOS PRAMONĖS KONKURENCINGUMO TYRIMAS

4.1. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės sektoriaus apžvalga

Tarptautinių žodžių žodyne nurodoma, kad tekstilė (lot. textile – audinys) – tai audiniai, verpimo ir audimo pramonės gaminiai. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, tekstilės ir aprangos pramonė apima tris skyrius pagal ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (EVRK 2 red.): (C13) tekstilės gaminių gamyba; (C14) drabužių siuvimas (gamyba); (C 15) odos ir odos dirbinių gamyba. Šiame sektoriuje veikiančios įmonės sudaro apie 14 proc. visų apdirbamojoje pramonėje veikiančių įmonių skaičiaus. Didžioji dalis jų priklauso mažų ir vidutinių įmonių kategorijai. Sektoriuje 2015 m. pradžioje buvo registruota 894 verslo įmonės (žr. 12 pav.).

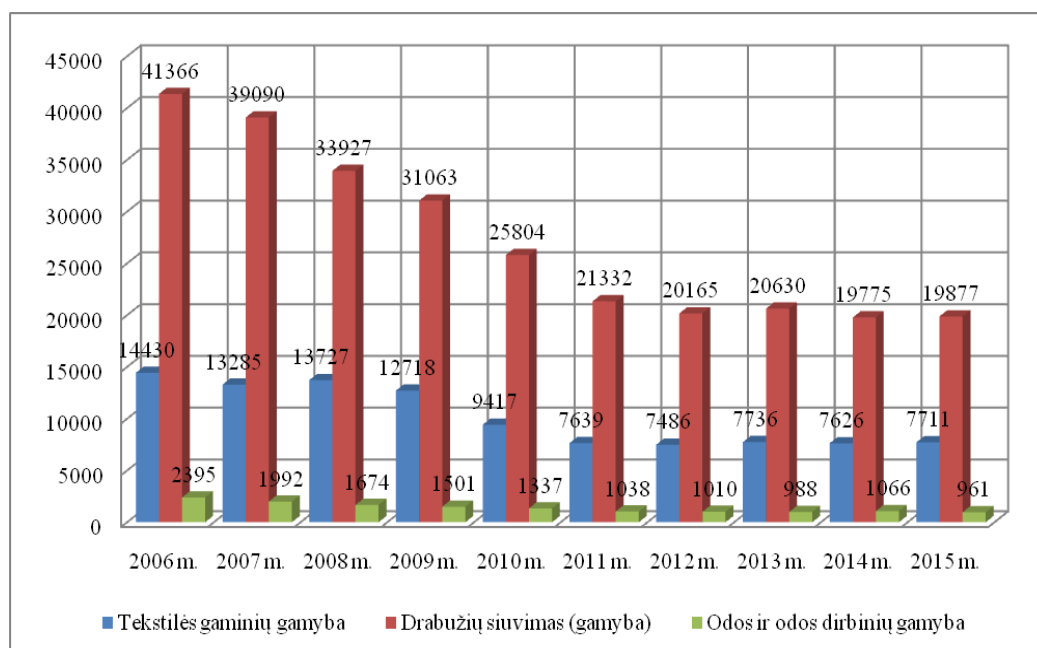

12 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės įmonių skaičius 2006-2015 m. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2015)

Daugiausia tekstilės ir aprangos sektoriuje buvo registruota veikiančių įmonių 2006 m. – net 1198 vienetai. Per analizuojamąjį 2006-2015 m. laikotarpį, įmonių skaičius labai greitai mažėjo ir 2013 m. pasiekė mažiausią per šį periodą skaičių – 838 vnt. Veikiančių ūkio subjektų skaičius daugiau kito drabužių siuvimo (aprangos) subsektoriuje, kur sukonzentruota gamyba, užimanti 73 proc. visos tekstilės pramonės. Tekstilės ir odos gaminių skyriaus įmonių skaičius per dešimtmetį keitėsi nežymiai. Pastaruosius dvejus metus įmonių skaičius palapsniui pradėjo vėl augti, o naujų ūkio subjektų atsiradimas rodo, kad apdirbamoji pramonė, apimanti aprangos sektorių, atsigauna po krizės ir plečia savo veiklą, kurdama gerovę savo šaliai ir jos žmonėms.

Norint išlikti konkurencingoms tekstilės ir aprangos pramonės įmonėms, labai svarbu išlaikyti reikiamą kvalifikuotų darbuotojų ir specialistų skaičių, kuris užtikrintų kokybišką gamybą ir laiku atliekamus individualius užsakymus bei masinę gamybą.

Statistikos departamento duomenimis, Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonėje 2015 m. dirbo 28 549 darbuotojai, o prieš devynerius metus (2006 m.) aprangos ir tekstilės sektoriuje dirbo 58 191 žmogus – beveik dvigubai daugiau nei pastaraisiais metais (žr. 13 pav.).

13 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonėje dirbančių darbuotojų skaičius 2006-2015m. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2015)

Ekonominės ir finansinės krizės veikiamos įmonės bankrutavo, buvo likviduojamos arba stabdoma jų veikla, o tai neigiamai atsiliepė pramonėje dirbantiems žmonėms. Įmonės, norėdamos išsilaikyti konkurencingoje aplinkoje, buvo priverstos sparčiai mažinti darbuotojų skaičių. Siuvimo ir tekstilės įmonių veikla priklauso nuo ekonominės ir politinės situacijos šalyje ir pasaulyje. Vykstantys neramumai kaimyninėse valstybėse, netinkamai priimti politiniai ir ekonominiai sprendimai neigiamai veikia be išimties visas gamybos įmones, tame tarpe ir tekstilės bendroves. Dabartiniu krizės periodu įmonėms labai sunku išsilaikyti konkurencingoms, nes rinka užpildyta pigiomis prekėmis iš Azijos šalių, todėl pramonės šaka privalo ieškoti naujų sprendimų, kaip pagerinti situaciją vietinėje ir užsienio rinkose.

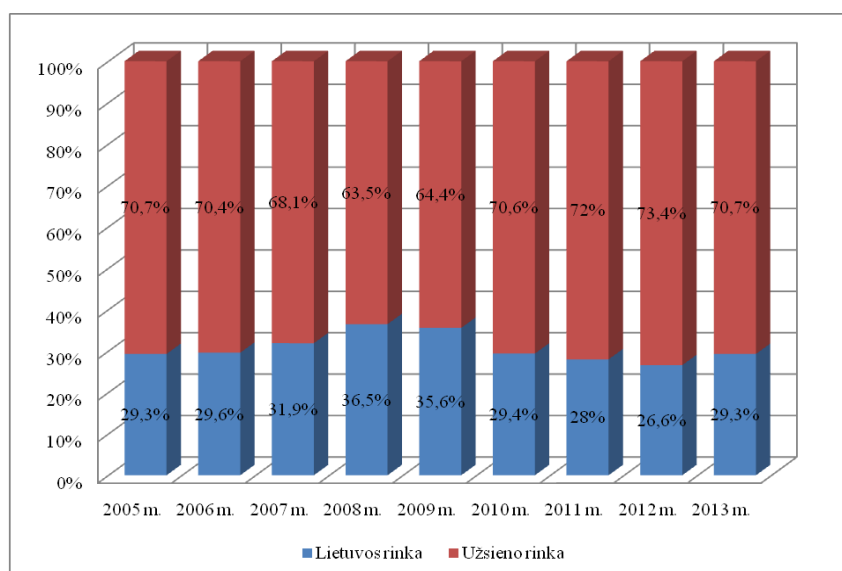
Apžvelgus ir paanalizavus statistinius Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriaus įmonių ir darbuotojų skaičiaus duomenis, galima teigti, kad labai stipri buvusi prieš dešimt metų ši pramonės sritis patyrė didžiulę krizę, kurios pasekoje per pus sumažėjo įmonių ir jose dirbančių žmonių skaičius. Darbuotojai prarado darbą, o įmonės neteko gerų specialistų.

4.2. Įvairiapusis Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo įvertinimas

Norint sužinoti, ar Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonė yra konkurencinga, buvo atliktas tyrimas, kurio metu pritaikyti įvairūs metodai. Šioje darbo dalyje analizuojami rodikliai apimantys šalies ir Europos Sąjungos atitinkamo tekstilės ir aprangos sektoriaus prekybos, gamybos ir finansinius statistikoje pateiktus rodiklius. Kadangi ši pramonės šaka savo produkcijos didžiąją dalį eksportuoja, tai visų pirma analizuojami užsienio prekybos (eksporto ir importo) rodikliai ir jų kaita 2005-2014 m. laikotarpyje.

4.2.1. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės užsienio prekybos rodiklių ir jų kaitos analizė

Lietuvos tekstilės ir aprangos sektorius, vienas iš daugiausiai eksportuojančių sektorių šalyje. Kiek tekstilės pramonė parduoda produkcijos vidaus rinkoje ir kiek užsienio, parodo pateikti statistiniai duomenys 14 paveiksle.

14 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės pasiskirstymas vietinėje ir tarptautinėje rinkose 2005-2013m. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2013)

Tekstilės ir aprangos gaminių mažai realizuojama Lietuvoje, didžioji jų dalis eksportuojama. Imant periodą nuo 2005 m. iki 2013 m., vietinės ir tarptautinės rinkos santykis beveik nepasikeitė. Apie 30 proc. prekių parduodama vietinėje šalies rinkoje, likusieji 70 proc. – užsienyje. Analizuojami duomenys ir rinkos pasiskirstymas nusako tekstilės įmonių užsienio prekybos stabilumą, netgi per didžiąją ekonominę ir finansinę krizę vos keletu procentų pamažėjo vietinės rinkos apimtis. 14 pav. pateikti duomenys rodo, kad Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonė didžiąja dalimi priklauso nuo užsienio rinkos ir todėl susiduria su daug platesniu ratu konkurentų, nei įmonės prekiaudamos savo šalies viduje.

9 lentelėje išanalizuotos Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės eksporto ir importo apimtys bei pateiktas balansas 2005-2014 m. laikotarpiu.

9 lentelė. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės užsienio prekybos rodikliai 2005-2014 m.

(sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2014)

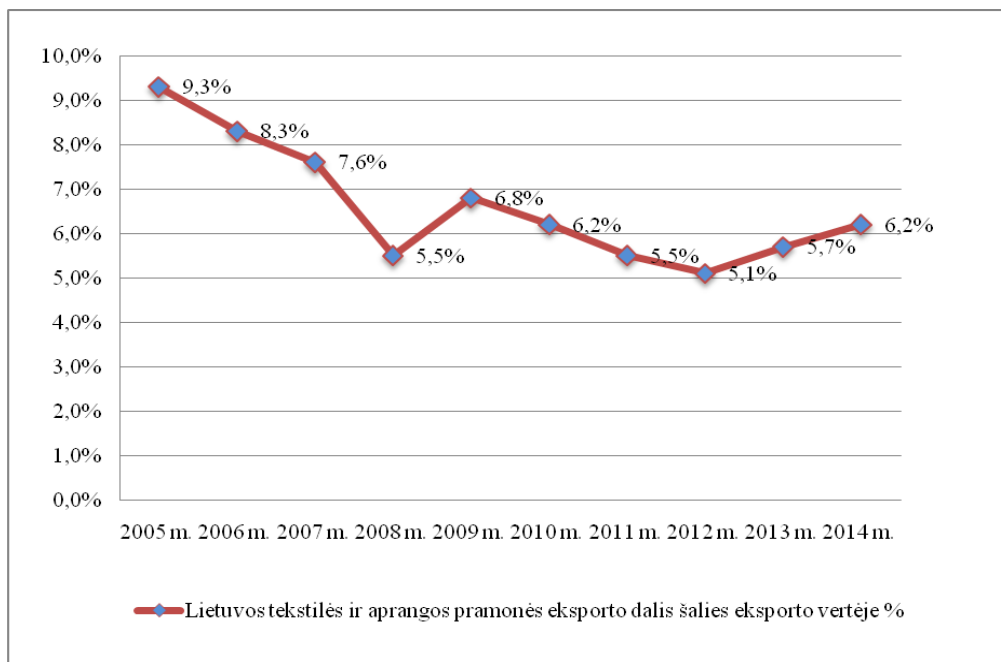
Metai	Eksporto apimtys, tūkst. EUR	Pokytis, palyginti su ankstesniais metais, ± %)	Importo apimtys, tūkst. EUR	Pokytis, palyginti su ankstesniais metais, ± %)	Balansas, tūkst. EUR	Pokytis, palyginti su ankstesniais metais, ± %)
2005	881 313,7	–	700 474,9	–	180 838,8	–
2006	934 980,3	6,1	776 152,7	10,8	158 827,6	-12,2
2007	944 943,2	1,1	857 709,7	10,2	87 233,5	-45,1
2008	885 918,7	-6,2	844 531,9	-1,5	41 386,8	-52,6
2009	802 174,6	-9,5	745 518,7	-11,7	56 655,9	36,9
2010	962 892,5	20,0	863 218,8	15,8	99 673,7	75,9
2011	1 106 913,3	14,9	1 000 470,1	15,9	106 443,2	6,8
2012	1 174 972,4	6,1	1 020 933,0	2,1	154 039,4	44,7
2013	1 410 879,4	20,1	1 132 007,0	10,9	278 872,4	81,1
2014	1 499 753,8	6,3	1 340 844,2	18,4	158 909,6	-43,0

Lietuvos statistikos departamento pateikti eksporto apimčių skaičiai atspindi ekonominės ir finansinės krizės padarinius, nes iki 2005 m. eksportas didėjo, o nuo 2007 m. eksporto apimtys staigiai pradėjo kristi ir 2009 m. sumažėjo 9,5 proc. Bet tai buvo tik laikini sunkumai užsienio prekyboje, nes jau sekančiais metais eksportas paaktyvėjo ir pakilo 20 proc., tai buvo geriausias rezultatas penkerių metų bėgyje. Eksporto apimtys didėjo kasmet ir 2013 m. vėl darė didelį šuolį (padidėjo 20 proc.) ir toks staigus pagerėjimas tęsėsi iki 2014 m. Eksporto rodikliai atspindi situaciją užsienio ir Lietuvos rinkose ir parodo, kad prekyba pagerėjo, tuo pačiu pagerėjo ir situacija gamyboje. Eksporto apimčių didėjimas parodo, kad Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės įmonės yra stipūs konkurentai tarp užsienio įmonių, kadangi pajėgūs išlaikyti ir net pagerinti esamas pozicijas tarptautinėje rinkoje.

Sektoriaus konkurencingumo lygį parodo ir importuojamų prekių apimtys iš išorinių rinkų, dauguma jų iš Azijos šalių. Importas nuo 2005 m. vystėsi panašiais tempais kaip ir eksportas, pora metų buvo didėjimo tendencijos, o 2008-2009 m. rodikliai pradėjo kristi žemyn, net iki 11,7 proc. 2010 m. importuojamų prekių pagausėjo ir kiekvienais metais apimtys dideliais tempais didėjo, kol 2014 m. beveik dvigubai viršijo 2005 m. importuotų tekstilės ir aprangos gaminių kiekį. Augantis importas sudaro grėsmę vietiniams gamintojams, nes rinka užpildoma atvežtiniais gaminiiais ir Lietuvos įmonės išstumiamos iš vietinės prekybos ir turi savo gaminius realizuoti užsienyje. Tokia situacija sumažina tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumą.

Eksporto ir importo balanso pokytis pastaraisiais metais didėjo, o 2013 m. siekė net 81,1 proc. 2014 m. importuojamų prekių apimtys padarė staigų šuolį į neigiamą pusę ir nukrito 43 proc. Balansas parodo, kad importas mažėja ir sudaro sąlygas aprūpinti produkcija rinką vietiniams gamintojams.

Remiantis antroje darbo dalyje pateikta teorine medžiaga, išanalizavus Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės eksporto duomenis ir palyginus juos su viso šalies eksporto duomenimis, buvo paskaičiuota sektoriaus eksporto dalis visame eksporte. Gauti rodikliai ir jų kitimo dinamika pavaizduoti 15 paveiksle.

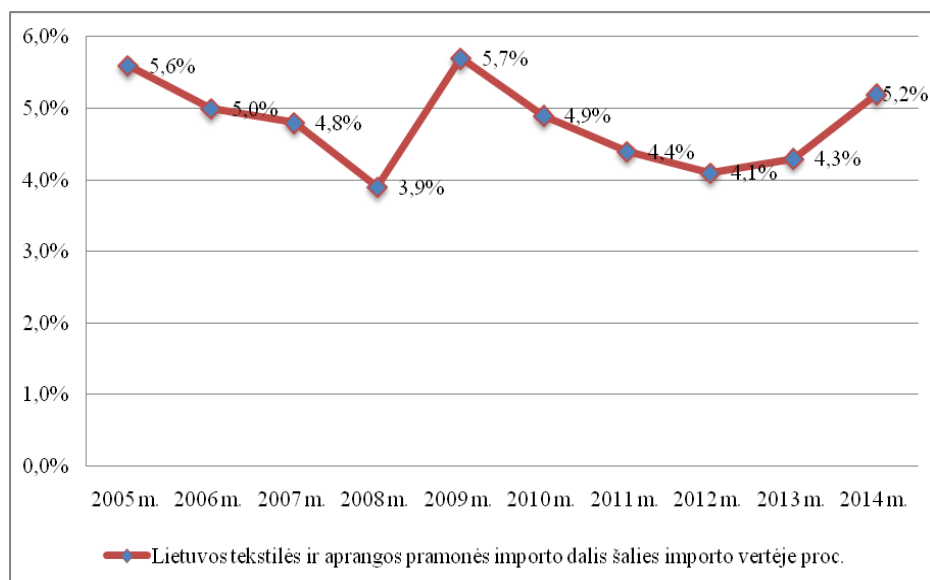

15 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės eksporto dalis šalies eksporto vertėje 2005-2014 m. (sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2014)

Pateikti analizės rezultatai parodo, kad Lietuvos tekstilės ir aprangos eksporto dalis visame šalies eksporte kinta labai panašiai, kaip ir sektoriaus prekybiniai rodikliai. 2005 m. iki 9,3 proc. siekusi sektoriaus eksporto dalis visame eksporte pradėjo mažėti ir tai parodo, kad sulėtėjo gamyba ir užsienio prekyba. 2008 m. tekstilės pramonė patyrė ekonominę krizę, kurios metu santykinė eksporto dalis siekė tik 5,5 proc., tuo pačiu metu buvo nukritusios ir eksporto apimtys. Situacija pagerėjo tik metams ir vos tik aprangos ir tekstilės pramonė pradėjo atsigauti ir per vienerius metus pakilo iki 6,8 proc., vėl smuko žemyn. Tokia situacija sudarė geras sąlygas užsienio eksportuotojams, kurie užpildė Lietuvos rinką pigiomis prekėmis. Nuo 2009 m. iki 2012 m. tekstilės pramonės eksporto apimtys vėl pasiekė krizinių 2008 m. lygį ir tai rodo, kad ji nepanaudojo geros strategijos šiuo laikotarpiu ir leido konkurentams užimti iškovotas pozicijas rinkoje.

Statistinių duomenų analizė rodo, kad 2012 m. pramonė vėl atsigauja ir jos eksporto rodiklis bendroje eksporto vertėje gerėja. Remiantis santykinų rodiklių analize ir pagerėjusia situacija rinkoje, galima teigti, kad lietuviškų tekstilės gaminių paklausa užsienio valstybėse auga ir sudaro geras sąlygas Lietuvos gamintojams konkuruoti su stipriomis užsienio įmonėmis, kurios valdo didžiąją dalį užsienio rinkos.

Panaši situacija susiklostė ir Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės importo santykyje su visu šalies importu. Imant analizei laikotarpį nuo 2005 m., matome, kad finansinės krizės pasekoje mažėjo analizuojamos pramonės šakos importo santykinė dalis visame importe (žr. 16 pav.).

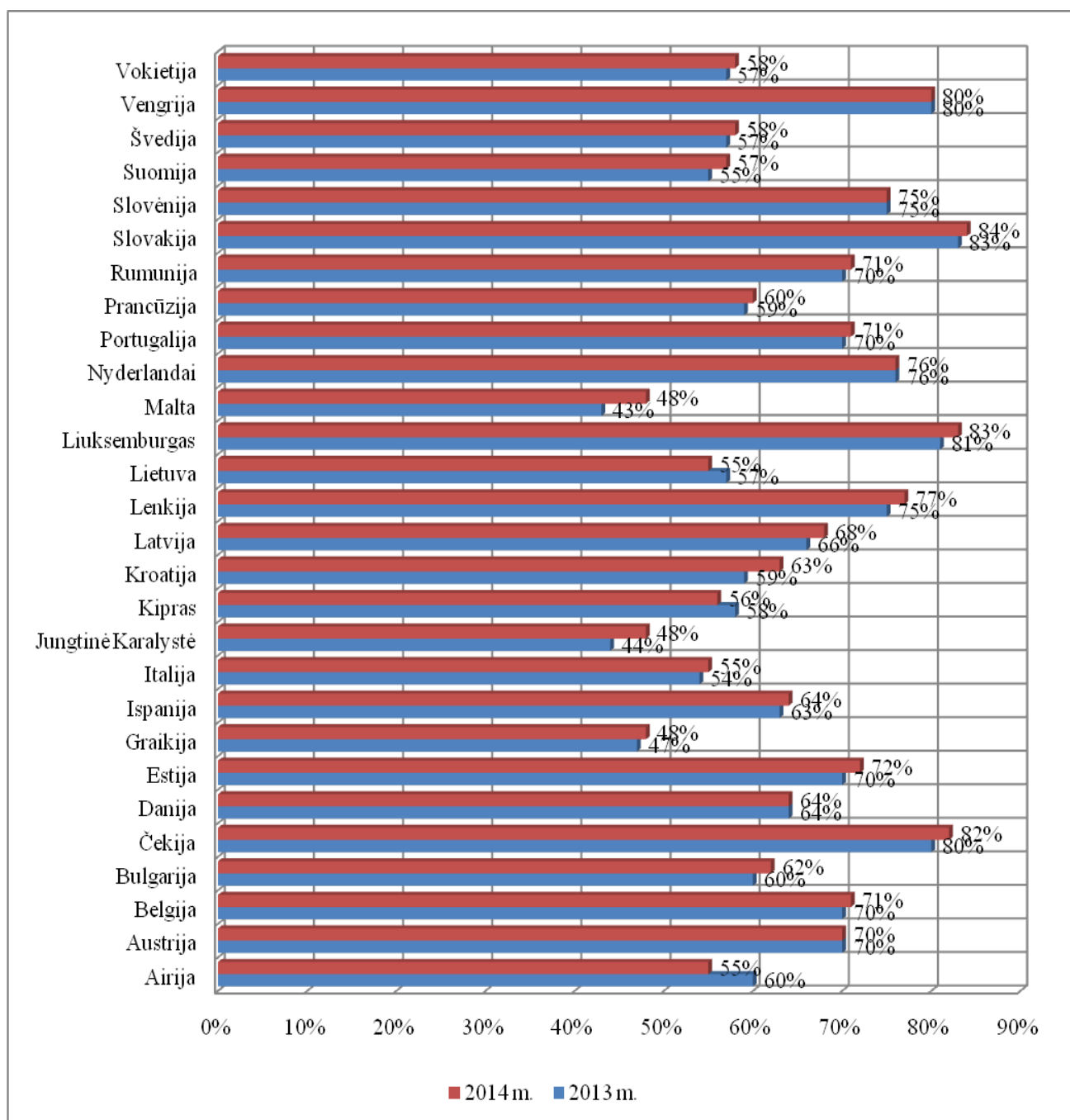

16 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės importo dalis šalies importo vertėje 2005-2014 m. (sudaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2014)

Analizuojant staistinių rodiklių dinamiką, matome, kad nuo 2005 m. tekstilės pramonės importo santykinė dalis šalies importe pradėjo akivaizdžiai mažėti ir palyginus su eksporto rodikliais, taip pat pradėjo mažėti. Situacija sudarė geras sąlygas vietiniams gamintojams aprūpinti prekių stygiumi pirkėjus, bet staiga sumažėjusios importo apimtys ir pasiekusios piką 2008 m., vėl pradėjo augti, kartu su eksportu. Tekstilės gaminių importo santykis su šalies importu parodo, kad per vienerius metus labai išaugo įvežamų tekstilės gaminių kiekis į šalį, mažindamas Lietuvos gamintojų konkurencingumą, nes rodiklių kitimo dinamika ir importo ir eksporto eina labai panašiai, tris metus rodikliai mažėja, o nuo 2012 m. vėl auga. Importo didėjimas yra pavojingas tekstilės pramonei, nes atima dalį rinkos, kaip ir visose valstybėse vietines rinkas pastaraisiais metais užpildo pigios prekės iš Rytų. Jie tapo pagrindiniais konkurentais tekstilės gamintojams, todėl Lietuvos sektorius priverstas ieškoti užsakovų Vakarų Europoje, gaminti kokybiškesnius gaminius ir ieškoti daugiau individualių užsakovų, o masinės gamybos atsisakyti, nes tokią veiklą vykdo Azijos gamintojai. Augantis importas sudaro realią grėsmę Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonei konkuruojant su užsienio tekstilininkais.

Lietuvai įstojus į Europos Sąjungos sudėtį, šalies pramonė iš dalies priklauso nuo vykdomos ekonominės ir politinės situacijos. Kadangi Lietuvos tekstilės ir aprangos sektorius didžiąją savo prekių dalį eksportuoja į ES valstybes nares, tai tyrime analizuojama ir ES valstybių eksporto ir importo rodikliai, kurių pagalba norima nustatyti sektoriaus konkurencingumo lygį. 1 priede pateikta lentelė, kurioje pateikta ES 28 valstybių narių eksporto (vidaus prekybos) rodikliai procentine išraiška.

Lietuva iš 28 ES šalių narių 2014 m. užėmė 55 proc. visos ES vidaus eksporto rinkos ir užėmė tarp šalių 19 vietą (žr. 17 pav.). tarp pirmaujančių šalių yra Slovėnija, kuri eksportavo 2014 m. 75 proc. šalies tekstilės eksporto, Liuksemburgas – 83 proc., Čekija – 82 proc., Vengrija – 80. Tai labai didelė dalis eksporto, nes bendras ES vidurkis siekė tik 63 proc. Lietuvos tekstilės įmonės eksportuoja vidutiniškai, bet didžiosios eksportuotojos-valstybės sukelia realią grėsmę Lietuvos tekstilės eksportuotojams, kasmet paimdamos iš kitų šalių narių dalį vidaus rinkos. Mažiausią eksporto rinkos dalį užima Malta ir Graikija po 48 proc.

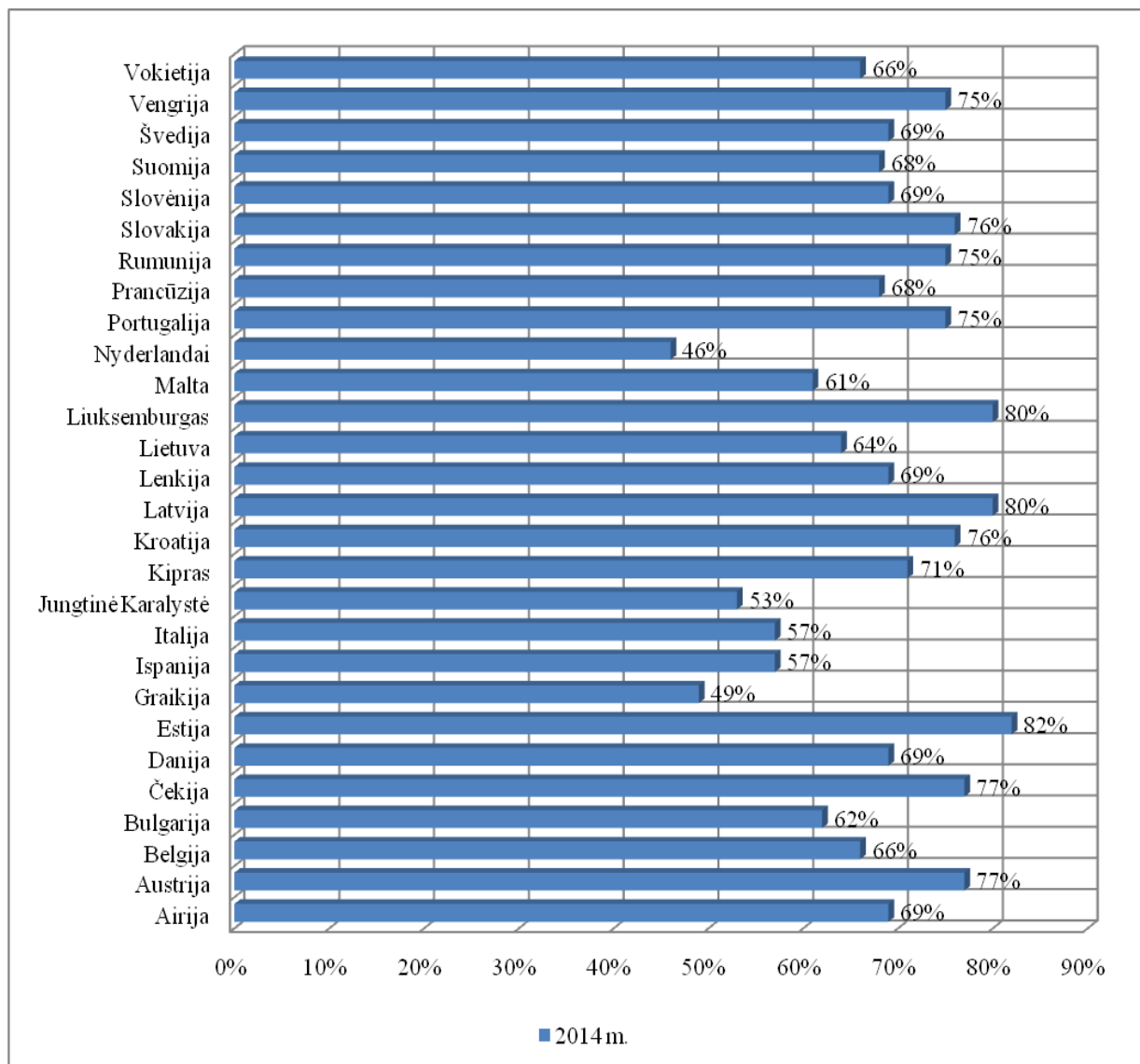

17 pav. ES-28 eksportas į ES valstybes nares (vidaus prekyba proc.) 2013-2014 m. (sudaryta remiantis Eurostat duomenimis 2014, 2015 m.)

Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumui didelę reikšmę turi eksportas į nepriklausančias ES šalis. ES šalys daugiausia eksportuoja į Šveicariją, JAV, Rusiją, Turkiją ir Kiniją.

Importuojama daugiausia iš Kinijos, Turkijos, Bangladešo, Indijos ir Pakistano. Šios valstybės ir sudaro realiausią grėsmę ES šalių, tame tarpe ir Lietuvos tekstilės ir aprangos gamintojams.

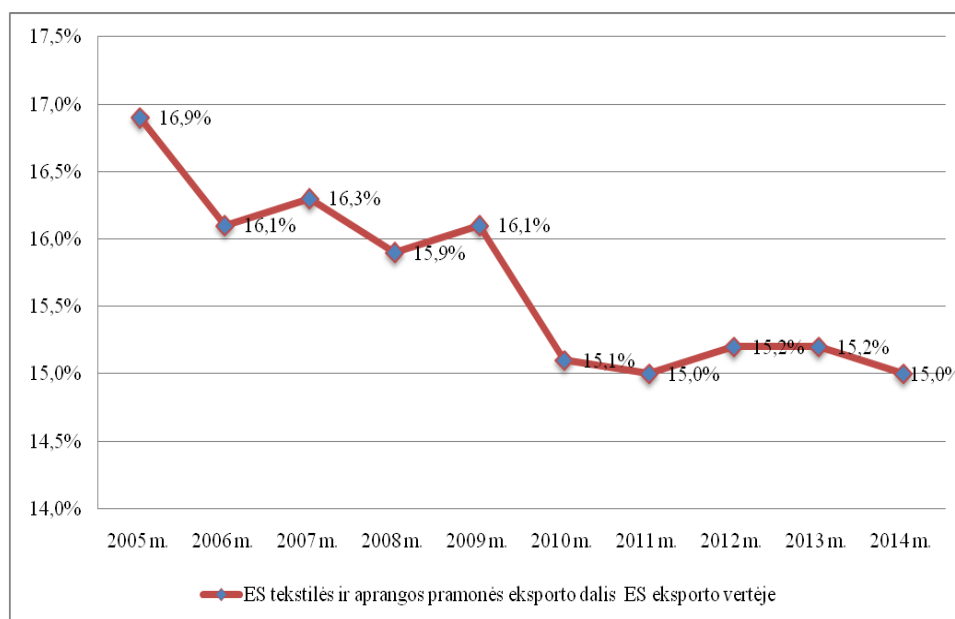
18 pav. ES-28 šalių eksportas į ES valstybes nares (vidaus prekyba proc.) 2014 m. (sudaryta remiantis Eurostat duomenimis 2015 m.)

Svarbų vaidmenį konkurencinėje kovoje užima importas į ES šalis, nes tai realiausia grėsmė – kitos valstybės užima ES rinką, siūlydamos savo prekes ir atitinkamai mažindamos kainą. Trečiosios šalys tai gali, nes Azijos valstybės užima 40 proc. visos pasaulinės rinkos. Vidaus ES importas turi svarbią reikšmę Lietuvos tekstilės ir aprangos eksportui. Didžiausi konkurentai kaimyninės valstybės Estija užima 82 proc., Latvija – 80 proc. taip pat Liuksemburgas – 80 proc., Slovakija – 76 proc. ir Kroatija – 76 proc.

Apibendrinant Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės užsienio prekybos rodiklių dinamiką, galima teigti, kad konkurencingumas priklauso nuo eksporto ir importo rodiklių. Tyrimo metu paaiškėjo, kad sektoriaus pagrindinė konkurencingumo kryptis – eksporto plėtra. Nors Lietuva tarp ES šalių pagal eksporto apimtį užima 19 vietą, bet didėjanti grėsmė iš trečiųjų šalių, ypač Kinijos, gali pastūmėti į žemesnę vietą. Nors pastaraisiais metais užsienio prekyba atsigavo, bet didėjantis užsienio importas į Lietuvą kelia grėsmę šalies gamintojams, nes vidaus rinka užpildyta pigiomis prekėmis, todėl Lietuvos įmonės vidaus rinkoje realizuoja tik trečdalį produkcijos. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonė didžiąja dalimi priklauso nuo užsienio rinkos ir todėl susiduria su daug platesniu ratu konkurentų, nei įmonės prekiaudamos savo šalies viduje.

4.2.2. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės atskleistojo santykinio pranašumo (RCA) įvertinimas

Lietuvos tekstilės ir aprangos sektorius palaiko tarptautinius ryšius su daugeliu šalių priklausančių ES, NVS, ELPA ir kitomis pasaulio šalimis. Daugiausia pramonės produkcijos eksportuojama į ES valstybes nares. Siekiant nustatyti sektoriaus konkurencingumo lygį, apskaičiuotas ES tekstilės ir aprangos pramonės eksporto dalis visame ES eksporte, duomenys pateikti 1 priede.

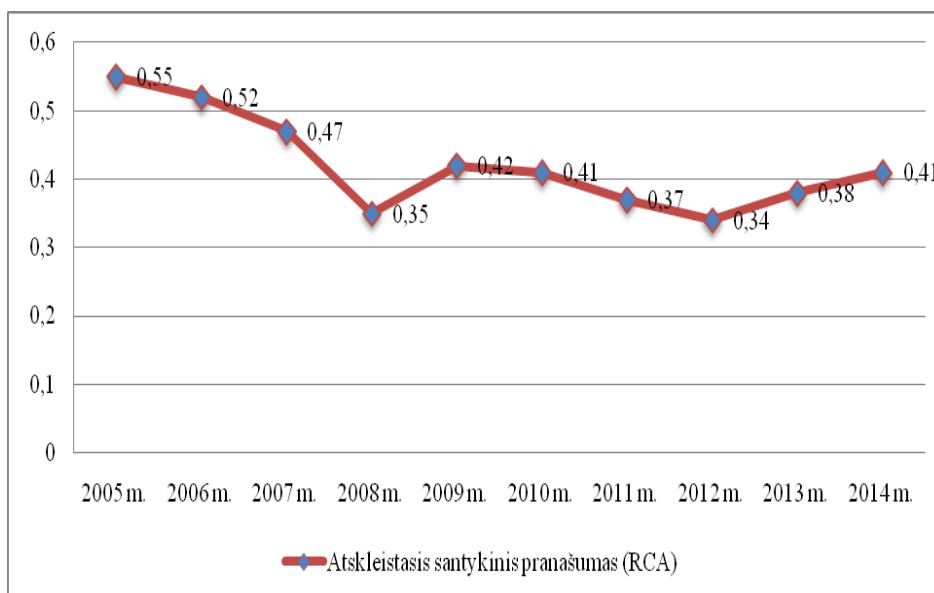

19 pav. ES šalių tekstilės ir aprangos pramonės eksporto santykinės dalys ES eksporte (sudaryta pagal Eurostat, Euratex duomenis 2014, 2015)

Iš 19 pav. matyti, kad ES tekstilės pramonės santykinė dalis gana didelė bendrame eksporte ir tai rodo, kad ši pramonės šaka labai svarbi šalių bendrai ekonomikai. 2005 m. sektorius užėmė 16,9 proc. viso eksporto, sekančiais metais krito žemyn, kai ir visa pasaulio ekonomika ir gamyba.

Pramonė tik laikinai atsigauna ir vėl kiekvienais metais krinta žemyn, tai rodo, kad tekstilės ir drabužių pramonė ES praranda savo konkurencingumą. Viena išiečių konkurencingumui didinti – eksporto plėtra ir importo mažinimas iš trečiųjų šalių.

Pagal teorinėje dalyje išnagrinėtą medžiagą Lietuvos konkurencingumui nustatyti darbe apskaičiuotas atskleistojo santykinio pranašumo koeficientas (RCA). Rezultatai pateikti 20 paveiksle.

20 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės RCA rodiklio dinamika 2005-2014 m. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento, Eurostat ir Euratex duomenis, 2014, 2005)

Atskleistojo santykinio pranašumo (RCA) rodiklis laikotarpyje nuo 2005 iki 2014 m. visus metus mažesnis už 0. Rodiklis 2005 m. pradėjęs (0,55) leistis žemyn, sustojo tik 2008 m. prie 0,35, o po to vėl palaipsniui kilo ir leidosi maža santykinė dalimi. 2012 m. rodiklis buvo 0,34, o 2014 m. – 0,41. Atskleistas santykinis pranašumo (RCA) rodiklis nesiekė 0 visus tyrime analizuotus metus, o tai rodo, kad Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumo padėtis rinkoje yra prastesnė už vidutinę. Kreivė atspindi ekonominės ir finansinės krizės metus, kai Lietuvos tekstilė žemiausioje padėtyje (2008 m.), tuo metu sumažėjo ir eksporto apimtys.

Apibendrinant atskleistojo santykinio pranašumo (RCA) rodiklio kitimo dinamiką, galima teigti, kad Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencinė padėtis rinkoje yra prastesnė už vidutinę. Norint pagerinti padėtį reikalingas eksporto didinimas, o tuo pačiu ir įmonių modernizavimas bei inovacijų, naujų technologijų įsisavinimas, kurie padėtų plėsti rinką šalies viduje ir užsienyje. Tekstilės ir aprangos įmonės turėtų daugiau galimybių pateikti rinkai kokybiškesnių gaminių ir užsakymus atliktų per trumpesnius terminus.

4.2.3. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginių užsienio investicijų rodiklių ir jų kaitos analizė

Jokia įmonė, sektorius, ūkio šaka ar šalis negali vykdyti prekybinės veiklos be finansinių resursų, ne išimtis tekstilės ir aprangos pramonė Lietuvoje. Gerai kokybiškai gamybai ir eksporto plėtrai reikia daug lėšų, kurios padėtų greičiau ir kokybiškiau vykdyti veiklą. Sektoriaus konkurencingumui nustatyti tyrime išanalizuoti ir finansiniai rodikliai, pasirinktinai analizuojamos tiesioginės užsienio investicijos.

10 lentelėje pateikta Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės produkcijos rodiklių dinamika 2005-2013 m. Kaip ir pirmuosiuose skyriuose nagrinėti rodikliai, taip ir produkcijos kito panašiai pasiskirstant pagal metus. Nuo 2005 m. auganti gamyba visuose subsektoriuose 2009 m. patyrė krizę, sumažėjo apimtys per vienerius metus net 28,8 proc. Tai labai didelis nuosmukis, kuris turėjo didelę neigiamą įtaką eksportui, verslo plėtrai ir naujų technologijų įsisavinimui, kurių pasekoje, sektorius prarado dalį vidaus ir užsienio rinkų. 2010 m. tekstilės pramonė pradėjo atsigaivinti ir paskutiniu metu gamyba produkcijos rodikliai rodo teigiamus rezultatus.

10 lentelė. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės produkcijos rodikliai 2005-2013 m. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2014)

Metai	Produkcija (to meto kainomis, be PVM ir akcizo) tūkst. eurų				Pokytis, palyginti su ankstesniais metais, ± % (Tekstilės ir aprangos sektorius)
	Tekstilės gaminių gamyba	Drabužių siuvimas (gamyba)	Odos ir odos dirbinių gamyba	Tekstilės ir aprangos sektorius	
2005	295 809	548 970	33 680	878 459	—
2006	325 090	531 018	30 305	886 413	0,9
2007	349 798	514 571	36 840	901 209	1,6
2008	295 040	456 079	33 549	784 668	- 12,9
2009	225 192	311 464	22 155	558 811	- 28,8
2010	258 580	359 636	33 789	652 005	16,6
2011	316 213	415 708	38 969	770 890	18,2
2012	357 303	410 764	39 867	807 934	4,8
2013	335 321	444 715	39 456	819 492	1,4

Šiuolaikinio progreso, technikos ir technologijų laikais, pramonę gali išgelbėti užsienio investicijos. Todėl tyrime konkurencingumui įvertinti buvo išanalizuota tiesioginių užsienio investicijų rodiklių dinamika ir jų įtaka konkurencingumui.

Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumui nustatyti buvo apskaičiuota sektoriaus, apdirbamosios pramonės ir šalies tiesioginių užsienio investicijų rodikliai ir jų pokytis. Tiesioginių užsienio investicijų duomenys pateikti 11 lentelėje analizuojant 2005-2014 m. laikotarpį.

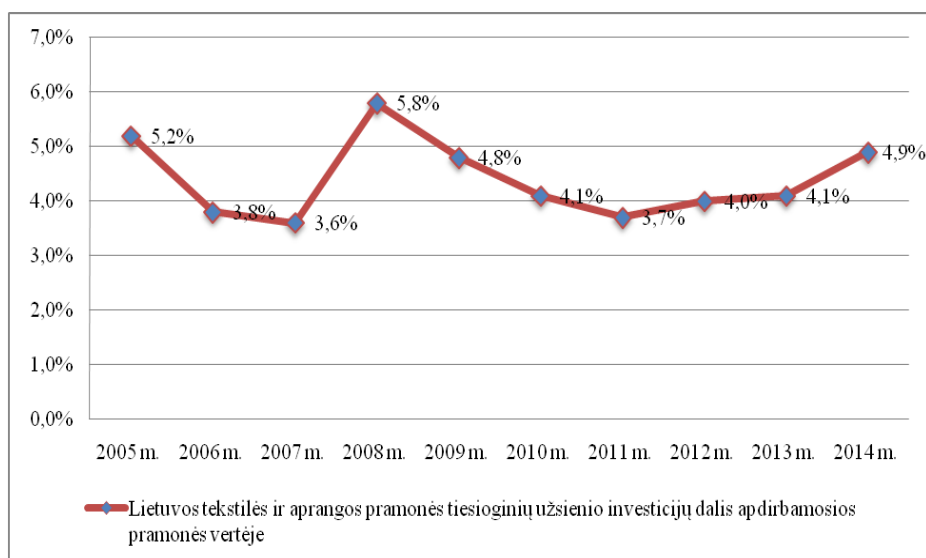
11 lentelė. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginės užsienio investicijos 2005-2014 m.

(sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2014)

Metai	Tekstilės ir aprangos pramonė mln. EUR	Pokytis, palyginti su ankstesniais metais, ± %)	Apdirbamoji gamyba mln. EUR	Pokytis, palyginti su ankstesniais metais, ± %)	Šalies Investicijos mln. EUR	Pokytis, palyginti su ankstesniais metais, ± %)
2005	139,74	-	2 701,21	-	6 920,71	-
2006	125,61	-10,1	3 282,62	21,5	8 377,16	21
2007	130,44	3,8	3 605,91	9,8	10 282,66	22,7
2008	119,11	-8,6	2 060,46	-42,8	9 190,59	-10,6
2009	111,14	-6,6	2 339,23	13,5	9 206,19	0,16
2010	108,73	-2,1	2 682,50	14,6	10 030,97	8,9
2011	109,46	0,6	2 931,08	9,2	11 028,93	9,9
2012	124,28	13,5	3 144,74	7,2	12 100,64	9,7
2013	127,53	2,6	3 136,06	-0,2	12 719,90	5,1
2014	126,75	-0,6	2 584,87	-17,5	12 864,83	1,1

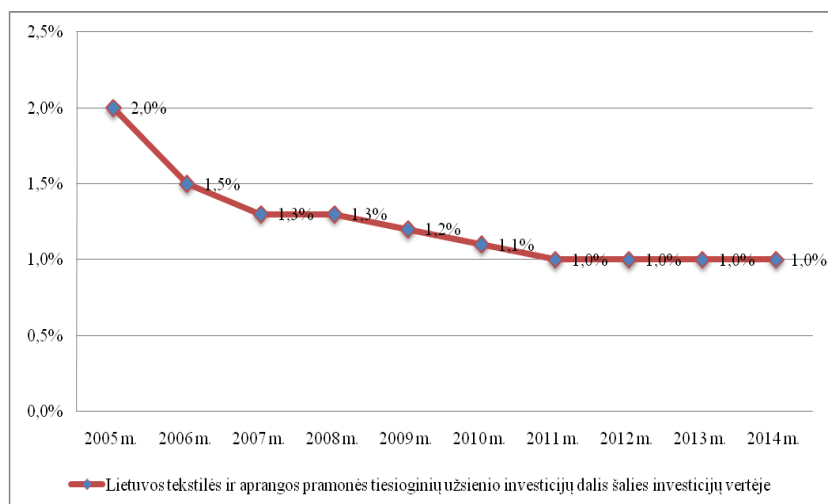
Į Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonę Lietuvoje daugiausia buvo investuojama 2005 m. Ekonominės krizės metais investicijų sumažėjo, tai lėmė visose šakose finansų trūkumas, nes investuotojai neinvestavo, juos gąsdino nestabili ekonominė ir finansinė padėtis.

Apskaičiavus Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginių užsienio investicijų dalį apdirbamosios pramonės vertėje (žr. 21 pav.). Tekstilės sektorius investicijų atžvilgiu patyręs nuosmukį 2007 m., vėl atsigavo ir nuo šių metų žymiai šoktelėjo į viršų. Investicijos tekstilės pramonėje padidėjo iki 5,8 proc. Tai buvo didžiausias rodiklis pastaraisiais metais apdirbamosios pramonės atžvilgiu. Nuo 2008 m. investicijos į sektorių sumažėjo ir tik 2011 m. nežymiai pradėjo augti.

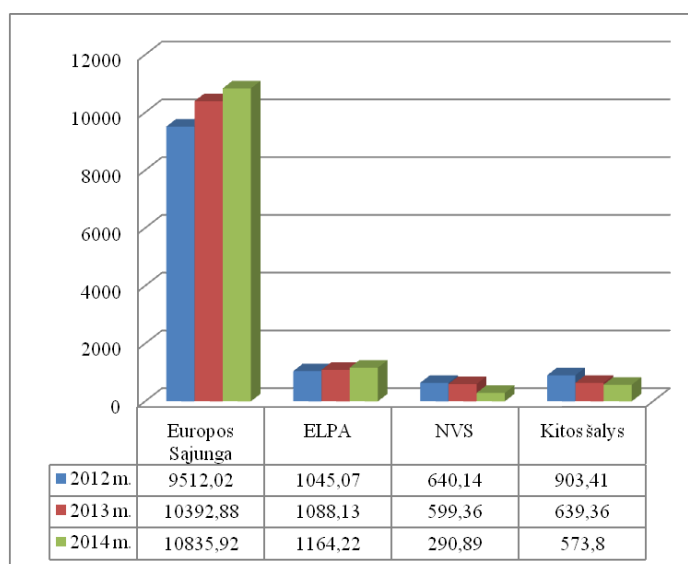
21 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginių užsienio investicijų dalis apdirbamosios pramonės vertėje 2005-2014 m. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis, 2014)

Apskaičiavus Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginių užsienio investicijų dalį šalies vertėje, matome nuoseklų kritimą, kuris prasideda nuo 2005 m. ir tęsiasi iki 2014 m. (žr. 22 pav.). Tik pastaraisiais metais padėtis tapo stabilesnė.

22 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės tiesioginių užsienio investicijų dalis apdirbamosios pramonės vertėje 2005-2014 m. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento, Eurotex duomenis, 2014)

Aptariant šalis investuotojas, kurios daugiausiai skyrė investicijų 2012-2014 m., Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriui, galima paminėti didžiausią investuotoją – tai Europos Sąjunga.

23 pav. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės didžiausi užsienio investuotojai 2012-2014 m. (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento, Eurotex duomenis, 2014)

Investicijų trūkumas iššaukė neigiamus padarinius, kurie stabdė sektoriaus plėtrą. Investicijų tekstilės ir aprangos sektorius daugiausia gavo 2014 m. ir galima teigti, kad investicijų padidėjimas gali tekstilės pramonei padėti atsigauti ir suklestėti. Investicijos padėtų modernizuoti įmones, diegti naujas technologijas ir plėtoti verslą. Investicijos reikalingos ne vien tik iš užsienio, bet ir šalies viduje, taip pat panaudojant ir įsisavinat ES lėšas ir vykdant projektus bei panaudojant kitas finansines galimybes.

Apibendrinant analizuotus rodiklius, galima teigti, kad Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumas priklauso nuo eksporto ir importo rodiklių. Nors Lietuva tarp ES šalių pagal eksporto apimtį užima 19 vietą, bet didėjanti grėsmė iš trečiųjų šalių, ypač Kinijos, gali pastūmėti į žemesnę vietą. Nors pastaraisiais metais užsienio prekyba atsigavo, bet didėjantis užsienio importas į Lietuvą kelia grėsmę šalies gamintojams, nes vidaus rinka užpildyta pigiomis prekėmis, todėl Lietuvos įmonės vidaus rinkoje realizuoja tik trečdalį produkcijos. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonė didžiąja dalimi priklauso nuo užsienio rinkos ir todėl susiduria su daug platesniu ratu konkurentų, nei šalies viduje. RCA rodiklis yra žemesnis už 0 ir rodo, kad sektoriaus konkurencinis pranašumas mažesnis už vidutinį rinkos konkurencingumą.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonė turi didelį tinklą įmonių ir darbuotojų. Gamybos, apyvartos ir eksporto apimtys, didėjusios pastaraisiais metais liudija tekstilės ir aprangos pramonės svarbą šalies ekonomikai. Įstojus į ES nares, tekstilės ir aprangos pramonė tapo sudėtine šio regiono dalimi ir veikla bei gamyba priklauso ne tik nuo vidaus rinkos, bet ir nuo pasaulinės pramonės politikos. Lietuva stengiasi išsilaikyti pasaulinėse rinkose ir eksportuoti kuo daugiau produkcijos ir jai labai svarbu numatyti veiksmus ir strategijas, padedančias išlikti konkurencingai. Todėl reikalingi tyrimai vietinėje ir tarptautinėje rinkose, siekiant nustatyti konkurencingumą didinančias priemones.

2. Atlikta mokslinės literatūros analizė parodė, kad konkurencingumas yra teigiamas reiškinys skatinantis gamybos tobulėjimą, gaminių kokybės gerinimą, papildomų paslaugų teikimą, kainų mažinimą ir kt. Išskiriami pagrindiniai veiksniai lemiantys konkurencingumą: verslo efektyvumas, žmogiškieji ištekliai, eksporto plėtra, aukštosios technologijos, klasterių nauda bei inovacinė ir mokslinė-technologinė pažanga. Pagrindiniai pramonės konkurencingumo vertinimo modeliai ir metodai: M. Porter modelis, įvairiapusis visų šalies ūkio šakų konkurencingumo vertinimas, pramonės grupių analizė. Tyrimams naudojami užsienio prekybos, finansiniai, produktyvumo, RCA, plėtros rodikliai.

3. Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės užsienio prekybos rodiklių analizė parodė, kad konkurencingumas didžiąja dalimi priklauso nuo eksporto vietinėje ir užsienio rinkose. Nors Lietuva tarp ES šalių pagal eksporto apimtį užima 19 vietą, bet didėjanti grėsmė iš trečiųjų šalių, ekonominės ir finansinės krizės padariniai, didėjantis importas į Lietuvą ir ES kelia grėsmę. Atskleistojo santykinio pranašumo (RCA) rodiklio kitimo dinamika parodė, kad Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencinė padėtis rinkoje yra prastesnė už vidutinę. Santykinų rodiklių analizė rodo, kad pramonė vėl atsigauja ir jos eksporto rodiklis bendroje eksporto vertėje gerėja ir lietuviškų tekstilės gaminių paklausa užsienio valstybėse auga ir sudaro geras sąlygas Lietuvos gamintojams konkuruoti su stipriomis užsienio įmonėmis, kurios valdo didžiąją dalį užsienio rinkos.

4. Lietuvos tekstilės ir aprangos sektorių investicijų atžvilgiu patyręs nuosmukį 2007 m., po kurio atsigavo tik 2014 m., nes investicijos padidėjo iki 5,8 proc. Tai buvo didžiausias rodiklis pastaraisiais metais apdirbamosios pramonės atžvilgiu. Labai pamažu investicijų didėja ir padėtis jų dėka rinkoje stabilizuojasi. Daugiausia į sektorių investuoja Europos Sąjunga ir ši pagalba gali padėti atsigauti ir suklestėti, modernizuoti įmones, diegti naujas technologijas ir plėtoti verslą. ES lėšos įvairūs projektai ir kitos finansinės galimybės sudaro sąlygas Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės veiklos efektyvumo bei konkurencingumo didinimui.

5. Siekiant padidinti Lietuvos tekstilės ir aprangos pramonės konkurencingumą pateikiamos rekomendacijos:

5.1. Skatinti inovacijas ir bendradarbiavimą su mokslo įmonėmis

5.2. Diegti naujas pažangias technologijas, kurių pagalba būtų didinamos veiklos apimtys ir gamyba.

5.3. Plėsti eksporto veiklą, gaminant tekstilės gaminius pagal individualius užsakymus, mažesniais kiekiais ir iš kokybiškesnių medžiagų.

5.4. Skatinti klasterių formavimąsi ir taip didinti darbo našumą.

5.5. Palaikyti santykius su vietinėmis ir užsienio įmonėmis.

5.6. Didinti investicijas, įsisavinti ES lėšas ir panaudoti visas finansines galimybes.

5.7. Didinti įstatyminės bazės pastovumą.

LITERATŪRA

2. Delgado M., Ketels C., Porter M.E. Stern S. (2012). The determinants of national competitiveness. NBER Working Paper No. 18249.
3. Ditty, S. (2015). Europa Pasaulyje: drabužiai, tekstilė ir mados industrija. [interaktyvus] Peržiūrėta 2015-12-13. <https://europa.eu/eyd2015/lt/fashion-revolution/posts/europe-world-garment-textiles-and-fashion-industry>
4. Gabšys A., Mikelionytė D., Lukošiuotė I., Petrauskaitė-Sinkevič L. (2013). Lietuvos žemės ūkio sektorių konkurencingumas: Mokslo studija. Vilnius: Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas.
5. Grebliauskas A, Stonys M. (2012). Lietuvos pramonės eksporto konkurencingumo vertinimas. Taikomoji ekonomika: Sisteminiai tyrimai: 2012.6/2.
6. Griffiths, A., Zammuto, F. R., (2005). Institutional Governance Systems and Variations in National Competitive Advantage: An Integrative Framework. The Academy of Management Review, 30 (4), 823-842
7. Jucevičius R. (2009). Klasterių vadovas. Vilnius: Klasterių kompetencijų tinklas.
8. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius 2 redakcija (EVRK 2 red.) [interaktyvus]. Peržiūrėta 2015 -12 -10, adresu <http://osp.stat.gov.lt/static/evrk2.htm>.
9. Juozaitienė L. (2005). Lietuvos tekstilės ir aprangos sektoriaus konkurencingumo veiksnių kitimo tendencijų įvertinimas [interaktyvus]. Socialiniai tyrimai. Nr. 1 (5), 87-94. Peržiūrėta 2015-12-17, adresu <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:B.03~2005~1367151978710/datastreams/DS.001.0.01.BOOK/content>.
10. Euratex. [interaktyvus]. Peržiūrėta 2015 -12 -20, adresu http://euratex.eu/fileadmin/user_upload/documents/key_data/fact_and_figures_2014.pdf.
11. European Technology Platform for the future of textiles and clothing. A vision for 2020 [interaktyvus]. Peržiūrėta 2015-12-19, adresu <http://www.certh.gr/dat/141D2148/file.pdf>
12. Focus n°18, March 2014. International trade in goods in 2014.). [interaktyvus]. Peržiūrėta 2015 -12 -11, adresu <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6760204/6-27032015-AP-EN.pdf>
13. Intra–EU trade in goods – recent trends (2014). [interaktyvus]. Peržiūrėta 2015 -10-10, adresu http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intra-EU_trade_in_goods_-_recent_trends
14. Kirstukas, J., Rakštys R., Serva E., Vazonis B. (2013). Inovacijų ir techninių pokyčių ekonomika. Mokomoji knyga (2013). Vilnius: Akademija.
15. Klasterių studija (2012). [interaktyvus] Peržiūrėta 2015-12-13. http://www.klaster.lt/uploads/documents/Klasteriu_studija_2012.pdf

16. Lietuvos ekonomikos ilgalaikio konkurencingumo iššūkiai (2015) [interaktyvus] Peržiūrėta 2015-12-13.
<file:///C:/Documents%20and%20Settings/mama/My%20Documents/Downloads/ekonomikos%20mokslini%C5%B3%20tyrim%C5%B3%20%20programos%20rekomendacijos.pdf>
17. Lietuvos ir ES aprangos ir tekstilės sektorius. Tendencijos ir perspektyvos (2014) [interaktyvus]. Peržiūrėta 2015-12-19, adresu https://www.urm.lt/uploads/default/documents/Ekonomini%C4%97%20diplomacija/Aktualu/LATIA_prezentacija.pdf
18. Lietuvos klasterių plėtros koncepcija (2014). [interaktyvus] Peržiūrėta 2015-12-20, adresu http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Lietuvos%20klasteriu%20pl%C4%97tros%20konceptija_2014%2002%2027_Nr_4-131.pdf
19. Lietuvos ūkio (ekonomikos) raidos įžvalga pagal regionines ir pasaulio tendencijas. Taikomasis mokslinis tyrimas (2007). Vilnius: Socialinės ir ekonominės plėtros centras.
20. Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus]. Peržiūrėta 2015-11-10, adresu <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=2772&status=A>.
21. Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus]. 2013. Peržiūrėta 2015-10-08, adresu <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selecttable/omrade0.asp?SubjectCode=S6&PLanguage=0>
22. Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus]. 2013. Peržiūrėta 2015-10-08, adresu <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize1>
23. Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus]. 2013. Peržiūrėta 2015-10-08, adresu <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selecttable/omrade0.asp?SubjectCode=S6&PLanguage=0>
24. Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus]. 2013. Peržiūrėta 2015-10-08, adresu https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/1538948/Eksportas_importas_KN_2005.pdf/afb7b067-d16e-4f83-af91-a9fbb151ec70
25. Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus]. 2013. Peržiūrėta 2015-10-08, adresu <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=2530&status=A>
26. Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus]. 2013. Peržiūrėta 2015-10-08, adresu <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=46c83781-b306-4601-bdbb-6e3d5a2df3e3>
27. Lietuvos statistikos departamentas [interaktyvus]. 2013. Peržiūrėta 2015-10-08, adresu <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=64b283b3-52f7-4da5-a449-e0fdc882d3a9>

28. Liučvaitienė A., Peleckis K.(2011). Konkurencinio pranašumo formavimas globalioje rinkoje: teorinės prielaidos ir vertinimo galimybės. 2011.14. http://leidykla.vgtu.lt/conferences/CIBME_2011/pdf/2011-liucvaitiene_peleckis-konkurencinio.pdf
29. Meilienė E, Snieška V. (2010). Lietuvos pramonės konkurencingumo veiksniai eksporto politikos nuostatose. [interaktyvus] Peržiūrėta 2015-12-10. https://www.mruni.eu/upload/iblock/f82/9_e.meiliene%20ir%20kt..pdf
30. Navickas M. (2013). Užsienio investicijos šalies ekonominio konkurencingumo didinimo požiūriu. Konferencijos akademinio jaunimo siekiai: Ekonomikos, Vadybos ir Technologijų žvalgos 2013.
31. Navickas V. (2013). Ekonomikos konkurencingumo valdymas. Vilnius: Edukologija.
32. Navickas V, Malakauskaitė A. (2008). Nauji makroekonominės politikos svertai: klasterių fenomenas. Verslas: Teorija ir praktika 9 (4): 245-252.
33. Navickas V. Malakauskaitė A. (2010). Konkurencingumo vetinimo metodologinės problemos ir ribotumas. Verslas: Teorija ir praktika 11(1): 5-11.
34. The EU T&C industry gained some speed during the last quarter 2013. EURATEX. T&C statistics in
35. Sąjungos šalių kontekste.[interaktyvus] Peržiūrėta adresu 2015-12-29, adresu http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/2013_1_29/seputiene_brazauskiene.pdf
36. Pogosian S. Dzemyda I. (2012). Inovacijos versle ir jas lemiantys veiksniai teoriniu ir politiniu aspektu. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2012. 1 (25). 63-75.
37. Pekarskienė I. Laskienė D. (2012). Užsienio investicijų sąsajų su ekonominiais lūkesčiais vertinimas Lietuvoje. ECONOMICS AND MANAGEMENT: 2012. 17 (4).
38. Sabonienė, A. (2014). Tradicinėmis technologijomis grindžiamos Lietuvos pramonės
39. Sakalauskaitė R., Miškinis A. (2014). Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje pritraukimo veiksniai. Taikomoji ekonomika: Sisteminiai tyrimai: 2014.8/1.
40. Skaržauskienė A, Gudelytė L, Lančinskienė A. (2014). Klasterių veikla Lietuvoje: iššūkiai ir galimybių paieška. SOCIALINĖS TECHNOLOGIJOS SOCIAL TECHNOLOGIES 2014, 4(1), p. 192–204.
41. Skruibytė. I. Lietuvos aprangos ir tekstilės pramonės konkurencingumo vertinimas [interaktyvus]. Peržiūrėta 2015 -11 -10, adresu <http://ejournals.vdu.lt/index.php/applied-economics/article/viewFile/404/341>
42. Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje.[interaktyvus] Peržiūrėta 2015-12-03. <http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2015/02/2014-02-25-TUI-LIETUVOJE-FINAL-FINAL.pdf>.

43. Valodkienė, G., Snieška, V., Gaidelys, V. (2011). Inovacijų ir mokslo įtaka Lietuvos pramonės konkurencingumui. [interaktyvus] Peržiūrėta 2015-11-26. http://www.researchgate.net/publication/268294630_INOVACIJ_IR_MOKSLO_TAKA_LIETUVOS_PRAMONS_KONKURENCINGUMUI.
44. Valodkienė G., Snieška V. (2012). Tarptautinis konkurencingumas ir jį lemiantys veiksniai ekonomikos nuosmukio laikotarpiu. *ECONOMICS AND MANAGEMENT*: 2012. 17 (2).
45. Vitunskienė V., Serva E. (2006). Atskleistas santykinis pranašumas: teorinis požiūris ir Lietuvos pieno sektoriaus analizė ES-15 atžvilgiu. *Ekonomika* 73, p. 93-110.

PRIEDAI

ES-28 eksportas į ES valstybes nares (vidaus prekyba) proc. 2013-2014 m. (sudaryta remiantis Eurostat duomenimis 2014, 2015)

ES-28 eksportas į valstybes nares 2013-2014 m. (%)			
	2013 m.	2014 m.	Pokytis, palyginti su ankstesniais metais, ± %)
ES-28	62	63	1,6
Airija	60	55	-8,3
Austrija	70	70	0
Belgija	70	71	1,4
Bulgarija	60	62	3,3
Čekija	80	82	2,5
Danija	64	64	0
Estija	70	72	2,8
Graikija	47	48	2,1
Ispanija	63	64	1,5
Italija	54	55	1,8
Jungtinė Karalystė	44	48	9
Kipras	58	56	-3,4
Kroatija	59	63	6,7
Latvija	66	68	3
Lenkija	75	77	2,6
Lietuva	57	55	-3,5
Liuksemburgas	81	83	2,4
Malta	43	48	11,6
Nyderlandai	76	76	0
Portugalija	70	71	1,4
Prancūzija	59	60	1,6
Rumunija	70	71	1,4
Slovakija	83	84	1,2
Slovėnija	75	75	0
Suomija	55	57	3,6
Švedija	57	58	1,7
Vengrija	80	80	0
Vokietija	57	58	1,7

**ES-28 importas į ES valstybes nares (vidaus prekyba) proc. 2013-2014 m. (sudaryta remiantis
Eurostat duomenimis 2014, 2015)**

	Importas tarp ES-28 šalių 2014 m.(%)
ES-28	63
Airija	69
Austrija	77
Belgija	66
Bulgarija	62
Čekija	77
Danija	69
Estija	82
Graikija	49
Ispanija	57
Italija	57
Jungtinė Karalystė	53
Kipras	71
Kroatija	76
Latvija	80
Lenkija	69
Lietuva	64
Liuksemburgas	80
Malta	61
Nyderlandai	46
Portugalija	75
Prancūzija	68
Rumunija	75
Slovakija	76
Slovėnija	69
Suomija	68
Švedija	69
Vengrija	75
Vokietija	66

**ES tekstilės ir aprangos sektoriaus ir visas šalies eksportas 2005-2014 m.
(sudaryta remiantis Eurostat duomenimis 2014, 2015)**

Metai	Aprangos ir tekstilės eksportas ES vidaus rinkoje mln. EUR	Visas ES eksportas mln. EUR
2005	1,0495	6,2149
2006	1,1525	7,1455
2007	1,2345	7,5510
2008	1,3091	8,2476
2009	1,0940	6,7872
2010	1,3532	8,9846
2011	1,5542	10,3514
2012	1,6842	11,5561
2013	1,7363	11,4210
2014	1,7031	11,3660